

ಸಂಧಿ ೧೨ - ನಾಡೀಪ್ರಕರಣ ಸಂಧಿ

ಹರಿಕಥಾಮೃತಸಾರ ಗುರುಗಳ..... || ಪ ||

ಈ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಹಗತವಾದ ನಾಡಿಗಳು ಎಷ್ಟು, ಯಾವ ಯಾವ ಅಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ನಾಡಿಗಳಿರುವವು, ಅಲ್ಲಿನ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳು ಎಷ್ಟು ಎಂಬಿವೇ ಮೊದಲಾದ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಪದ್ಯದಿಂದ ಸಂಧಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಸೂಚಿಸುವರು.

ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಾಣಮುಖ ತ
ತ್ವೇಶರಿಂದಲಿ ಸೇವೆಕೈಕೊಳು
ತೀ ಶರೀರದೊಳಿಪ್ಪ ಮೂವತ್ತಾರುಸಾಹಸ್ರ||
ಈ ಸುನಾಡಿಗಳೊಳಗೆ ಶ್ರೀಭೂ
ಮೀಸಮೇತ ವಿಹಾರಗೈವ ಪ
ರೇಶನಮಲಸುಮೂರ್ತಿಗಳ ಚಿಂತಿಸುತ ಹಿಗ್ಗುತಿರು || ೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ವಾಸುದೇವನು=ಸರ್ವತ್ರ ವಾಸವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಪ್ರಾಣಮುಖತ್ವೇಶರಿಂದಲಿ= ಚಿತ್ತಾದ್ಯಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ವಾಯುದೇವರು ಮೊದಲಾದ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಸೇವೆ ಕೈಕೊಳುತ= ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ, ಈ ಶರೀರದೊಳಿಪ್ಪ=ಈ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ, ಮೂವತ್ತಾರುಸಾಹಸ್ರ, ಈ ಸುನಾಡಿಗಳೊಳಗೆಮೂವತ್ತಾರು ಸಾಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾವುಳ್ಳ ಇಷ್ಟು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಶ್ರೀಭೂಮಿಸಮೇತ=ಶ್ರೀದೇವಿ ಭೂದೇವಿ ಸಮೇತ, ವಿಹಾರಗೈವ= ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವ, ಪರೇಶನ=ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಮಲ ಸುಮೂರ್ತಿಗಳ=ನಿದೋಷವಾದ ಉತ್ತಮ ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುತ ಹಿಗ್ಗುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷ ನಾಡಿಗಳಾದ ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟುರೂಪಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಭೂದೇವೀರ ಸಮೇತನಾಗಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಇಂತಹ ೩೬೦೦೦ ರೂಪಗಳನ್ನು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಸಂತೋಷದಿಂದಿರಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಯಾವ ಅಂಗಗಳೊಳಗೆ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ನಾಡಿಗಳಿರುವವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಚರಣಗಳೊಳಿಹ ನಾಡಿಗಳು
ಹನ್ನೆರಡುಸಾವಿರ ಮಧ್ಯದೇಹದೊ
ಳಿರುತಿಹವು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಬಾಹುಗಳೊಳಗೆ ಈರೆರಡು ||
ಶಿರದೊಳಾರುಸಾಹಸ್ರ ಚಿಂತಿಸಿ
ಇರಳುಹಗಲಭಿಮಾನಿ ದಿವಿಜರ
ನರಿತುಪಾಸನೆಗೈವರಳೆಯೊಳು ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳು || ೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚರಣಗಳೊಳು=ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಇಹ=ಇರುವ, ನಾಡಿಗಳು ೧೨೦೦೦, ಮಧ್ಯದೇಹದೊಳು= ಶರೀರ ಮಧ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ೧೪೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಿರುವವು, ಬಾಹುಗಳೊಳಗೆ= ಕೈಗಳಲ್ಲಿ ಈರೆರಡು=೪೦೦೦, ಶಿರದೊಳು=ತಲೆಯಲ್ಲಿ ೬೦೦೦, ಈ ಪ್ರಕಾರ ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿ ಇರಳು ಹಗಲಭಿಮಾನಿ ದಿವಿಜರ=ವರ್ಷವಂದಕ್ಕೆ ೩೬೦ ಹಗಲು, ೩೬೦ ರಾತ್ರಿಗಳಂತೆ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ೩೬೦೦೦ ಹಗಲು, ೩೬೦೦೦ ರಾತ್ರಿ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಗೈವರು=ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು ಇಳಿಯೊಳು, ಸ್ವರ್ಗವಾಸಿಗಳು=ದೇವತೆಗಳೆನಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳ ಪೈಕಿ ೧೨೦೦೦ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ೧೪೦೦೦ ಮಧ್ಯಶರೀರದಲ್ಲಿಯೂ, ೪೦೦೦ ಬಾಹುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತಲೆಯಲ್ಲಿ ೬೦೦೦ ಅಂತು ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳು ಶರೀರದ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿರುವವು. ಅದರಂತೆ ೩೬೦೦೦ ನಾಡಿಗಳು ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವ ೩೬೦೦೦ ಹಗಲು, ೩೬೦೦೦ ರಾತ್ರಿ ಇವುಗಳಿಗಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳೇ ಈ ದೇಹದೊಳಗೆ ಎಡಬಲ ನಾಡಿಗಳು ೨೦೦೦೦ದಲ್ಲಿ ಇರುವರೆಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವರನ್ನು ದೇವತೆಗಳೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ದೇವತೆಗಳು ಹೇಗೆ ಮಾನ್ಯರೊ ಹಾಗೆ ಇವರೂ ಮಾನ್ಯರು.

ಆ ೨೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಬೃಹತಿನಾಮಕ ವಾಸುದೇವನು
ವಹಿಸಿ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷದೋಷವಿ
ರಹಿತ ಎಷ್ಟತ್ತರಡುಸಾವಿರನಾಡಿಗಳೊಳಗಿದ್ದು ||
ದುಹಿಣಮೊದಲಾದಮರಗಣ ಸ
ನೈತಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮಹಾ
ಮಹಿಮ ಸಂತೈಸುವನುಸಂತತ ಪರಮಕರುಣಾಳು || ೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬೃಹತಿನಾಮಕ=ಬೃಹತೀಭಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದ ಬೃಹತೀನಾಮಕನಾದ ವಾಸುದೇವನು ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ-
೨೦೦೦ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ರೂಪಗಳನ್ನು (೩೬೦೦೦ ಪುರುಷರೂಪ ೩೬೦೦೦ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಗಳನ್ನು), ವಹಿಸಿ=ಧರಿಸಿ, ದೋಷವಿರಹಿತ=ಸದಾ
ದೋಷದೂರನಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ೨೦೦೦ ನಾಡಿಗಳೊಳಗಿದ್ದು, ದುಹಿಣಮೊದಲಾದಮರಗಣ= ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ
ದೇವತಾಸಮೂಹದಿಂದ, ಸನ್ಮಹಿತ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೂಜಿತನಾಗಿರುವ, ಮಹಾಮಹಿಮ=ಬಹಳ ಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು,
ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು, ಸಂತತ= ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಮ ಕರುಣಾಳು=ದಯಾಳುವಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಸಂತೈಸುವನು= ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ
ಸಮಾಧಾನ ಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಾಗಿ ೨೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಿರುವವು. ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ೩೬೦೦೦
ಪುರುಷರ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ, ೩೬೦೦೦ ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪುರುಷನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ ಎರಡು ಭಾಗಗಳಾಗಿರುವವು.
ಬೃಹತೀ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾದುದರಿಂದಲೂ 'ಬೃಹಪೂರ್ಣ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ಪೂರ್ಣನಾಮನಾದುದರಿಂದಲೂ,
ಬೃಹತೀ ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ೩೬೦೦೦ ಸ್ತ್ರೀರೂಪಗಳನ್ನೂ ೩೬೦೦೦ ಪುರುಷರೂಪಗಳನ್ನೂ ವಹಿಸಿ ಮೇಲೆ
ಹೇಳಿದ ಸ್ತ್ರೀಪುರುಷ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ತತ್ಕ್ಷೇಶರಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿದೇವತೆಗಳಿಂದ ಪೂಜ್ಯನಾಗಿ ಪರಮಕರುಣದಿಂದ
ಮಹಾಮಹಿಮೆಯುಳ್ಳವನಾಗಿ ನಿತ್ಯವೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸಿದ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ನೂರುವರ್ಷಕೆದಿವಸ ಮೂವ
ತ್ತಾರುಸಾವಿರವಹವುನಾಡಿ ಶ
ರೀರದೊಳಗೆ ನಿಹವುಯಂದರಿತೊಂದು ದಿವಸದಲಿ ||
ಸೂರಿಗಳಸತ್ಕರಿಸಿದವ ಪ್ರತಿ
ವಾರದಲಿ ದಂಪತಿಗಳರ್ಚನೆ
ತಾರಚಿಸಿದವ ಸತ್ಯಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ವೆಂದೆಂದು || ೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನೂರುವರ್ಷಕ್ಕೆ, ದಿವಸ=ದಿನಗಳು, ಮೂವತ್ತಾರು ಸಾವಿರವು, ಅಹವು=ಆಗುವವು, ಇನಿತು=ಇಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾಉಳ್ಳ,
ನಾಡಿ=ನಾಡಿಗಳು, ಶರೀರದೊಳು, ಇಹವು= ಇರುವವು, ಯೆಂದರಿತು=ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು, ಒಂದು ದಿವಸದಲಿ, ಸೂರಿಗಳ=ಚ್ಚಾನಿಗಳನ್ನು,
ಸತ್ಕರಿಸಿದವ=ಪೂಜಿಸಿದವನು, ಪ್ರತಿವಾರದಲಿ=೧೦೦ ವರ್ಷದವರೆಗೂ ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ, ದಂಪತಿಗಳರ್ಚನೆ=ದಂಪತಿ ಪೂಜೆಯನ್ನು,
ತಾ=ತಾನು, ರಚಿಸಿದವ=ಮಾಡಿದ ಫಲವನ್ನು ಹೊಂದುವವನು ಆಗುವನು. ಸತ್ಯ=ಇದು ಸತ್ಯವು. ಎಂದೆಂದೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮನುಷ್ಯಮಾನದಿಂದ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಆಯುಷ್ಯವು. ಈ ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ೩೬ ಸಹಸ್ರ
ದಿವಸಗಳು ಅಂದರೆ ಹಗಲು ೩೬ ಸಹಸ್ರ ರಾತ್ರಿ ೩೬ ಸಹಸ್ರವೆಂದರ್ಥ. ದಿವಸವೆಂದರೆ ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಸೇರಿದುದಕ್ಕೆ
ಹೆಸರು. ೩೬ ಸಹಸ್ರ ದಿವಸವೆಂದು ಹೇಳಿದುದರಿಂದ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು ಸೇರಿ ಒಂದು ಸಂಖ್ಯಾವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದರು. ಮೇಲಿನ
ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ೨೧ ಸಹಸ್ರವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಬೃಹತೀ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ಅಕ್ಷರಗಳು ೩೬

ಬೃಹತೀ ಸಹಸ್ರಗಳಾದವು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೇ, ೩೬ ಸಹಸ್ರ ದಿವಸಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು. ಅಂತಹಾ ಸ್ವಾಮಿಯೇ ಹಗಲು ೩೬ ಸಹಸ್ರ, ರಾತ್ರಿ ೩೬ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾವುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀ ಪುರುಷ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಒಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳನ್ನು ಕರೆದು ಪೂಜಿಸಿದರೆ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಯಾವ ಫಲವೋ ಆ ಫಲವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದು. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಪಡಬೇಕಾದುದು ಇಲ್ಲ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ೨೨ ಸಹಸ್ರ ನಾಡಿಗಳ ಪೈಕಿ ಒಂದೊಂದು ನಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ೨೪ ತತ್ವೇಶರಿದ್ದು ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಧೇನಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಚತುರವಿಂಶತಿ ತತ್ವಗಳು ತ
ತತ್ವಗಳೆನಿಸುವ ಬ್ರಹ್ಮ ಮುಖದೇ
ವತೆಗಳನುದಿನ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿ ನಾಡಿಗಳೊಳಿರುತ್ತಿದ್ದು ||
ಚತುರದಶ ಲೋಕದೊಳು ಜೀವ
ಪ್ರತತಿಗಳ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ ಶಾ
ಶ್ವತನ ತತ್ತಸ್ಥಾನದಲಿ ನೋಡುತ್ತಲಿ ಮೋದಿಪರು || ೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚತುರವಿಂಶತಿ ತತ್ವಗಳು=೨೪ ತತ್ವಗಳು, ತತ್ವಗಳೆನಿಸುವ=ಆ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆನಿಸುವ, ಬ್ರಹ್ಮಮುಖ ದೇವತೆಗಳು=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು, ಅನುದಿನ=ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿಪ್ರತಿನಾಡಿಗಳೊಳಿರುತ್ತಿದ್ದು=ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತ, ಚತುರ ದಶಲೋಕದೊಳು=೧೪ ಲೋಕದೊಳಗಿನ, ಜೀವಪ್ರತತಿಗಳು=ಜೀವ ಸಂಘಗಳನ್ನು, ಸಂರಕ್ಷಿಸುವ, ಶಾಶ್ವತನ=ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು, ತತ್ತಸ್ಥಾನದಲಿ=ಆಯಾ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ನೋಡುತ್ತಲಿ, ಮೋದಿಪರು= ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ೨೪ ತತ್ವಗಳು, ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು, ಈ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ೨೨ ಸಹಸ್ರ ನಾಡಿಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ನಾಡಿಯಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ಶ್ರೀಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತತ್ವೇಶರಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇರುವ ಒಟ್ಟುಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು ಸದಾ ಯೆ
ಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸಾಹಸ್ರದೊಳು ಮೂ
ವತ್ತುನಾಲಕುಲಕ್ಷದೈವತ್ತಾರು ಸಾಹಸ್ರ ||
ಚಿತ್ತಕೃತಿ ಒಡಗೂಡಿ ಪರಮ ಸು
ನಿತ್ಯ ಮಂಗಳಮೂರ್ತಿ ಭಕ್ತರ
ತೆತ್ತಿಗನು ತಾನಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರದಲಿ ಸಂತ್ಯೆಪ || ೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನು, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸದಾ, ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸಾಹಸ್ರದೊಳು=೨೨ ಸಹಸ್ರ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಮೂವತ್ತುನಾಲಕುಲಕ್ಷದೈವತ್ತಾರು ಸಾಹಸ್ರ=೩೪೫೬೦೦೦ ಸಂಖ್ಯಾಕವಾದ ರೂಪಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿ, ಚಿತ್ತಕೃತಿ ಒಡಗೂಡಿ=ಚೇತನ ಪ್ರಕೃತಿಯಾದ ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿಯಿರಿದೊಡಗೂಡಿ, ಪರಮ=ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ, ಸುನಿತ್ಯ ಮಂಗಳಮೂರ್ತಿ=ನಿತ್ಯ ಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಭಕ್ತರ, ತೆತ್ತಿಗನು=ಯೋಗಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿರುವವನು, ತಾನಾಗಿ, ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲಿ, ಸಂತ್ಯೆಪ=ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ, ನಿತ್ಯ ಮಂಗಳ ವಿಗ್ರಹನೂ, ಸತ್ಯ ಸಂಕಲ್ಪನೂ, ಆದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ೨೨ ಸಹಸ್ರ ನಾಡಿಗಳ ಪ್ರತಿಯೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ, ತತ್ವಗಳು ೨೪ ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳು ೨೪ ಹೀಗೆ ಉಲ ರೂಪಗಳಂತೆ ೨೦೦೦೦೦ ಉಲ=೩೪೫೬೦೦೦ ಸಂಖ್ಯಾಗಳು ಆಗುವವು. ಇಷ್ಟು ರೂಪಗಳಿಂದ ಈ ದೇಹನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮೇತನಾಗಿದ್ದು ಭಕ್ತರ ಯೋಗ ಕ್ಷೇಮಗಳನ್ನು ತಾನೇ ವಹಿಸಿ ಪ್ರತಿ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸರ್ವತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮೇಲಿನ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಕ್ರೋಡೀಕರಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಮಣಿಗಳೊಳಗಿಹ ಸೂತ್ರದಂದದಿ
ಪ್ರಣವಪಾದ್ಯನು ಸರ್ವಚೇತನ
ಗಣದೊಳಿದ್ದನವರತ ಸಂತೈಸುವನು ತನ್ನವರ ||
ಪ್ರಣತಕಾಮದ ಭಕ್ತಚಿಂತಾ
ಮಣಿ ಚಿದಾನಂದೈಕದೇಹನು
ಅಣುಮಹದ್ಗತನಲ್ಪರೋಪಾದಿಯಲಿ ನೆಲೆಸಿಪ್ಪ || ೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಮಣಿಗಳೊಳು=ಹಾರವನ್ನಾಗಿ ಪೋಣಿಸಿರುವ ಮಣಿಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಇಹ=ಇರುವ, ಸೂತ್ರದಂದದಿ=ಧಾರದಂತೆ, ಪ್ರಣವಪಾದ್ಯನು=ಒಂಕಾರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, ಸರ್ವಚೇತನಗಣದೊಳಿದ್ದು, ಅವರತ= ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ತನ್ನವರ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು, ಸಂತೈಸುವನು. ಪ್ರಣತಕಾಮದ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವವರ ಮನೋಭೀಷ್ಪವನ್ನು ಪೂರೈಸುವ, ಭಕ್ತಚಿಂತಾಮಣಿ=ಭಕ್ತರಿಗೆ ಚಿಂತಾಮಣಿಯಂತಿರುವ, ಚಿದಾನಂದೈಕದೇಹನು= ಸ್ಥಿರವಾದ ಆನಂದವೇ ದೇಹವಾಗುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಅಣುಮಹದ್ಗತನು= ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲಶರೀರಗಳಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾ, ಅಲ್ಪರೋಪಾದಿಯಲಿ=ಕೇವಲ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಂತೆ, ನೆಲೆಸಿಪ್ಪ=ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ತನ್ನನು ಪೂಜಿಸುವವರ ಮನೋಭೀಷ್ಪವನ್ನು ಪೂರೈಸುವುದರಿಂದ ಪ್ರಣತಕಾಮದನೆಂದು ಹೆಸರು. ಚಿಂತಾಮಣಿಯೆಂದರೆ ಚಿಂತಿಸಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ಒಂದು ಮಣಿ ವಿಶೇಷವು. ಭಕ್ತರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮ ಅದರಂತೆ ಇರುವನೆಂದರ್ಥ. ಸರ್ವದಾ ಆನಂದ ಸ್ವರೂಪನು, ಪರಮಾಣುವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಜೀವರುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ದೊಡ್ಡದಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡಕ್ಕೆ ಆವರಕನಾಗಿಯೂ ಇರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮಸ್ಥೂಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಮಹಾಸಮರ್ಥನಾದರೂ, ಅಲ್ಪಮನುಷ್ಯರಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಸಕಲ ಚೇತನ ಅಂದರೆ ಸರ್ವಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಣಿಗಳನ್ನು ಪೋಣಿಸಿರುವ ಸೂತ್ರದಂತೆ ಆಧಾರಭೂತನಾಗಿದ್ದು ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಭಕ್ತರನ್ನುದ್ದರಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ನಾಡಿಗಳ ಮೂಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಈ ಸುಷುಮ್ನಾದ್ಯಖಿಳ ನಾಡಿ
ಕೇಶ ನಾಭೀಮೂಲದಲಿ ವೃಷ
ಣಾಸನದಮಧ್ಯದಲಿ ಇಪ್ಪದುತುಂದಿನಾಮದಲಿ ||
ಆಸರೋಜಾಸನ ಮುಖರು ಮೂ
ಲೇಶನಾ ನಂದಾದಿಸುಗುಣೋ
ಪಾಸನೆಯ ಗೈವುತಲಿ ದೇಹದೊಳಗೆ ಇರುತಿಹರು || ೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈ ಸುಷುಮ್ನಾದ್ಯಖಿಳ ನಾಡೀಕೇಶ=ಈ ಸುಷುಮ್ನಾ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ನಾಡೀಸಂಘಗಳು, ನಾಭೀಮೂಲದಲಿ= ಹೊಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ, ವೃಷಣಾಸನದ ಮಧ್ಯದಲಿ=ವೃಷಣಗಳಿಗೂ ಆಸನಕ್ಕೂ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ, ತುಂದಿನಾಮದಲಿ=ತುಂದಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಇಪ್ಪದು=ಇರುವುದು. ದೇಹದೊಳಗೆ (ಆ ತುಂದಿಯಲ್ಲಿ) ಮೂಲೇಶನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ, ಆನಂದಾದಿ ಸುಗುಣೋಪಾಸನೆಯ=ಆನಂದಾದಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು, ಉಪಾಸನೆಯ ಗೈವುತಲಿ=ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಆ ಸರೋಜಾಸನ ಮುಖರು=ತತ್ವಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳು, ಇರುತಿಹರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸುಷುಮ್ನಾನಾಡಿಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿವುಳ್ಳ ೭೨ ಸಹಸ್ರ ನಾಡಿಗಳೂ (ನಾಭಿಗೆ ಕೆಳಗೆ ಆಸನದವರೆಗೂ ಇರುವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತುಂದಿಯೆಂದು ಹೆಸರು) ಆ ತುಂದಿಯ ಮೂಲಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸುಷುಮ್ನಾ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಧಾನ ನಾಡಿಗಳೂ ಸೇರಿ ೭೧೦೦೧ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಕೇಶಭೂತವಾದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಿಯು ಇರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೂಲೇಶ ನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಅಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿತತ್ವೇಶರು ಆ ಮೂಲೇಶನ ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಉಪಾಸನೆಮಾಡುತ್ತಾ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರು.

ವಿಶೇಷಾರ್ಥ:- ಈ ನಾಡಿಯನ್ನು ಹಿಂದೆ ೯ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ೧೨ನೆಯ ಪದ್ಯದ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳವರೆಗೂ ದಾಸರಾಯರು ವಿವರಿಸಿರುವರು. ಆ ಪ್ರಕರಣದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಸಹಿತ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಪ್ರಭೇದಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಭಾಗಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಬರೆದಿವೆ. ತುಂದಿಯೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ವೃಷಣದ ಬುಡದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ಗಡ್ಡೆಯು ಈ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಮೂಲಾಧಾರವು. ಅದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನಾಡಿಗಳು ೧೦೧. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಧಾನವಾದವು ೫ ನಾಡಿಗಳು, ಅದರ ವಿವರ:- ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವುದು ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯು, ಇದರ ೪ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ, ಇಡಾ, ಪಿಂಗಳ, ವಜ್ರಿಕಾ, ಧಾರಿಣೀ ಎಂಬ ೪ ನಾಡಿಗಳು ಇರುವುವು. ಈ ನಾಲ್ಕು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಇಪ್ಪತ್ತೈದು (೨೫) ರಂತೆ ಕವಲುಗಳು ಒಡೆದು ೨೫X೪=೧೦೦ ಆದವು. ಮಧ್ಯನಾಡಿ ೧ ಅಂತು ೧೦೧ ನಾಡಿಗಳು, ಈ ನಾಡಿಗಳ ಒಂದೊಂದರಿಂದಲೂ ಶಾಖಾಗಳು ಹುಟ್ಟಿರುವವು. ಒಟ್ಟು ೧೦೧X೧೦೦=೧೦೧೦೦ ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ನೂರು ಆದವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ೧೦೦ ನಾಡಿಗಳು ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ೧೦ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ನೂರು ನಾಡಿಗಳ ೯ ಶಾಖೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವವಾಗಿಯೂ, ಮುನ್ನೂರು ನಾಡಿಗಳು ೪ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿಯೂ, ಉಳಿದ ೯೬೦೦ ನಾಡಿಗಳು ೬ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಇರುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಒಟ್ಟುಮಾಡಿದರೆ:-

ಮೂಲನಾಡಿಗಳು = ೧೦೧೦೦			
ಇದರಲ್ಲಿ ೧೦ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳ ನಾಡಿಗಳು	೧೦೦X೧೦	=	೧೦೦೦
೯ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳ ನಾಡಿಗಳು	೧೦೦X೯	=	೯೦೦
೮ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳ ನಾಡಿಗಳು	೩೦೦X೮	=	೨೪೦೦
೬ ಶಾಖೆಗಳುಳ್ಳ ನಾಡಿಗಳು	೯೬೦೦X೬	=	೫೭೬೦೦

ಒಟ್ಟು	೧೦೧೦೦		೬೧೯೦೦

ಈ (೬೧೯೦೦) ಅರವತ್ತೊಂದು ಸಾವಿರದ ಒಂಭತ್ತು ನೂರಕ್ಕೆ ಮೂಲವಾದ (೧೦೧೦೦) ಹತ್ತು ಸಾವಿರದ ನೂರನ್ನು ಶೇರಿಸಿದರೆ ಒಟ್ಟು (೬೧೯೦೦+೧೦೧೦೦)=೭೨೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಾಗುವವು. ಇವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲಭೂತವಾದ ನಾಡಿಗಳು ೧೦೧, ಅಂತು ೭೨೦೦೦ ನಾಡಿಗಳಿರುವವು. ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವಾಗಿ ವಿಜಯದಾಸರಾಯರವರ ಸುಳಾದಿ ಇರುವುದು. 'ಹತ್ತೈದು ವಿಂಶತಿ ಮೇಲೆರಡುಸಾವಿರ ಮತ್ತೆ ನೂರೊಂದು ನಾಡಿ ದೇಹದೊಳಗೆ, ತತ್ತಳಿಸುತಿಪ್ಪದು ಬಲಸವ್ಯಾವಿಡಿದು ಇನಿತು ಕೇಳುವುದು ನಾಡಿಗಳ ಶಾಖಾಹತ್ತು ಹತ್ತೊಂದು ಮುಖ್ಯ ನಾಡಿಯ ನೂರಾರಿಂದ ಬಿತ್ತರಿಸಿ ಗುಣಿಸಿ, ಆಯುತಾ ನೂರು ಸತ್ಯವಾಯಿತು ನೋಡೆ ಇದಕೆ, ವಿವರ ಉಂಟು. ಉತ್ತಮಗಣದಾವರು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹತ್ತು ಹತ್ತು ಗುಣಿಸಿ ಅದರನ್ನು ಅಷ್ಟರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಸಾವಿರವಹುದು. ಇತ್ತ ಮುಂದಕ್ಕೆ ನೂರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಂಭತ್ತರಿಂದಲೆ ಗುಣಿಸೆ ಒಂಭತ್ತು ನೂರು. ಸುತ್ತಾದೀರಿನ್ನು ತ್ರಯನೂರು ಎಂಟಾರಿಂದ ಚಿತ್ತಾದಲಿ ಗುಣಿಸಿ ಆದುದಿದಕೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ನಾಲ್ಕುನೂರು, ಆ ತರುವಾಯ, ಒಂಭತ್ತು ಸಾವಿರದಾರುನೂರು, ಅರ್ಧಿಯಿಂದಲೆ ಇದೆ. ಆರಾರಿಂದಾಲಿ ಗುಣಿಸಿ ಹತ್ತೈದು ಏಳುಸಾವಿರ ನೂರಾರು, ಇತ್ತಂಡದಿಂದ ಪೂರ್ವೋತ್ತರ ನೋಡೆ ಅರವತ್ತೊಂದುಸಾವಿರದೊಂಟೊಂದು ನೂರು, ಮತ್ತೆ ಇದರ ಕೆಳಗೆ ಮೇಲೀನ ಆಯುತಾನೂರು, ಇತ್ತರೆ ಸಪ್ಪೆರಡುಯುತನಾಡಿಯು ನಿತ್ಯವೇ ಸರಿ, ಇದಕೆ ನೂರೊಂದು ಮುಖ್ಯನಾಡಿ, ತತ್ತಳಗೊಳದೆ ಕೂಡಿಸಲು, ಮೊತ್ತ ಉಳ್ಳದ್ದಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುವಾದಿಷ್ಟೆ ನಾಡಿಗಳು ಮರ್ತ್ಯ ಲೋಕಾದಜನರು ಗುಣಿಸಿದರು ಅತ್ಯಂತ ಮಹಿಮನಮ್ಮ ವಿಜಯವಿಟ್ಟಲರೆಯಾ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಾಡಿದವರ ಮನಕೆ ಇಂತು ತಿಳಿಪುವ' ಎಂಬೀ ಸುಳಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಮೇಲೆ ಬರೆದಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಸುಳಾದಿಗೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥ ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ಇದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳು ಷಟ್ ಪ್ರಶೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ನಾಡೀಕಲ್ಪತಾಯೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇರುವವು. ಗ್ರಂಥ ವಿಸ್ತಾರ ಭಯದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಿಲ್ಲ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನದ್ಯಭಿಮಾನಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದರೆ ಮಹಾ ಫಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಸೂರಿಗಳು ಚಿತ್ತೈಸುವದು ಭಾ
ಗೀರಥಿಯು ಮೊದಲಾದ ತೀರ್ಥಗ
ಳೀರಥಿಕಯೆಪ್ಪತ್ತುಸಾವಿರ ನಾಡಿಯೊಳಗಿಹವು ||
ಈ ರಹಸ್ಯವನಲ್ಲಜನರಿಗೆ
ತೋರಿ ಪೇಳದೆ ನಾಡಿನದಿಯೊಳು
ಧೀರರನುದಿನ ಮಜ್ಜನವ ಮಾಡುತಲೆ ಸುಖಿಸುವರು || ೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸೂರಿಗಳು=ಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಚಿತ್ತೈಸುವದು=ಕೇಳುವದು, ಭಾಗೀರಥಿಯು ಮೊದಲಾದ=ಗಂಗೆ ಮೊದಲಾದ, ತೀರ್ಥಗಳು, ಈರಧಿಕಯೆಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ನಾಡಿಯೊಳಗೆ =೨ ಸಾವಿರ ನಾಡಿಗಳೊಳಗೆ, ಇಹವು= ಇರುವವು. ಈ ರಹಸ್ಯವ, ಅಲ್ಲಜನರಿಗೆ, ತೋರಿ ಪೇಳದೆ=ಹೇಳಿ ತಿಳಿಸದೆ, ಧೀರರು=ದೃಢವಾದ ನಂಬಿಕೆಯುಳ್ಳವರು, ನಾಡಿ ನದಿಯೊಳು= ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಹಿತವಾಗಿರುವ ನದಿಗಳಲ್ಲಿ, ಅನುದಿನ=ಪ್ರತಿದಿನವದಲ್ಲಿಯೂ ಮಜ್ಜನ ಮಾಡುತ್ತಲೆ=ಸ್ನಾನ ಮಾಡುತ್ತಲೆ (ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗೀರಥೀ ಮೊದಲಾದ ನದಿಗಳಿರುವವೆಂದು ತಿಳಿದು ಚಿಂತಿಸುವದೇ ಸ್ನಾನವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ) ಸುಖಿಸುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಚಿತ್ತವನ್ನಿಡಬೇಕು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ (೨೦೦೦) ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಸಾವಿರ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಗಂಗಾ, ತುಂಗಾ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ತೀರ್ಥಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ವಾಸವಾಗಿರುವರು. ಈ ವಿಷಯವು ಬಹಳ ಗೋಪ್ಯವಾದುದು. ಪಾಮರರಿಗೆ ಹೇಳಿದರೆ ಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಅಂತಹವರಿಗೆ ಹೇಳಬಾರದು. ಈ ನಂಬಿಕೆ ಉಳ್ಳವರು ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ತಮ್ಮ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ನದಿಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇರುವವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತೇವೆಂದು ಮನಸಾ ಚಿಂತಿಸಲು, ಸಕಲ ತೀರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿದ ಫಲವು ಬರುವುದು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಎಡಬಲ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತಿಳಿವದೀ ದೇಹದೊಳಗಿಹ ಎಡ
ಬಲದ ನಾಡಿಗಳೊಳಗೆ ದಿವಿಜರು
ಜಲಜ ಸಂಭವವಾಯು ವಾಣ್ಯಾದಿಗಳು ಬಲದಲ್ಲಿ ||
ಎಲರುಣಿಪ ವಿಹಗೇಂದ್ರ ಭಳಿಬೆ
ಟ್ಟಳಿಯ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು ವಾರುಣಿ
ಕುಲಿಶಧರ ಕಾಮಾದಿಗಳು ಎಡಭಾಗದೊಳಗಿಹರು || ೧೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಈ ದೇಹದೊಳಗೆ, ಇಹ=ಇರುವ, ಎಡಬಲದ ನಾಡಿಗಳೊಳಗೆ, ದಿವಿಜರು=ದೇವತೆಗಳನ್ನು, ತಿಳಿವದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಜಲಜಸಂಭವ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ವಾಯು=ವಾಯುದೇವರು, ವಾಣ್ಯಾದಿಗಳು=ಸರಸ್ವತೀ ಮೊದಲಾದ, ದಿವಿಜರು= ದೇವತೆಗಳು, ಬಲದಲ್ಲಿ=ಬಲಭಾಗದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಇರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಎಡಭಾಗದೊಳು, ಎಲರುಣಿಪ=ಗಾಳಿಯನ್ನು ನುಂಗುವನು ಅಂದರೆ ಸರ್ಪವೆಂದರ್ಥ, ಅರ್ಥಾತ್ ಶೇಷ ದೇವರು, ವಿಹಗೇಂದ್ರ=ಪಕ್ಷಿಶ್ರೇಷ್ಠನಾದ ಗರುಡ, ಭಳಿ ಬೆಟ್ಟಳಿಯ=ಹಿಮಾಲಯ ಪರ್ವತನ ಅಳಿಯನಾದ ರುದ್ರದೇವರು, ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು=ಕೃಷ್ಣನ ಪತ್ನಿಯರಲ್ಲಿ ಜಾಂಬುವತೀ ಮೊದಲಾದ ಆರು ಮಂದಿಯರು, ವಾರುಣಿ=ಶೇಷದೇವರ ಹೆಂಡತಿ, ಕುಲಿಶಧರ=ವಜ್ರವನ್ನು ಧರಿಸಿದ ದೇವೇಂದ್ರನು, ಕಾಮಾದಿಗಳು=ಮನ್ಮಥ ಮೊದಲಾದವರು, ಇಹರು=ಇರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಹಗಲು ನಾಡಿಗಳು ೩೬ ಸಹಸ್ರ, ಬಲಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ, ರಾತ್ರಿ ನಾಡಿಗಳು ೩೬ ಸಹಸ್ರ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವು. ಬಲದ ನಾಡಿಗಳು ಪುರುಷನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ, ಎಡಭಾಗದ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀ ನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ ಹೆಸರು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬಲ ಎಡದಲ್ಲಿರುವ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ೫೦೦ - ೫೦೦ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ನಾಡಿಗಳು, ಉತ್ತರಾಯನ ನಾಡಿಗಳು ಎಂತಲೂ ಹೆಸರುಂಟು. ಶಾಂಡಿಲ್ಯ ತತ್ವದಲ್ಲಿ, 'ದೇಹೇತಿ ಸ್ತಸ್ತು ನಾಡ್ಯಃಸ್ಯುಃ ಪಿಂಗಳೇಡಾಸುಷುಮ್ನಕಾಃ || ದಕ್ಷಿಣಾಪಿಂಗಳಾನಾಮ ಇಡಾ ವಾಮಾಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾ || ಪಿಂಗಳಾಯಾಃ ಶತಂ ಪಂಚನಾದ್ಯೋವೈ ದಕ್ಷಿಣಾಯನಾಃ || ತಾವಂತ ಏವಾಚೀಡಾಯಾಃ ನಾಡ್ಯಸ್ತೇಚೋತ್ತರಾಯನಾಃ ||' ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ನಾಡಿಗಳು ಮೂರು ಇರುವವು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಸುಷುಮ್ನಾ, ಬಲದಲ್ಲಿ ಪಿಂಗಳಾ, ಎಡದಲ್ಲಿ ಇಡಾ. ಪಿಂಗಳಾನಾಡಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ಐನೂರು ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣಾಯನ ನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ, ಇಡಾನಾಡಿಯಿಂದ ಹುಟ್ಟಿದ ೫೦೦ ನಾಡಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಾಯನ ನಾಡಿಗಳೆಂತಲೂ ಹೆಸರು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇಂತಹ ಬಲ ಎಡ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಬಲಭಾಗದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಸರಸ್ವತೀ ಮೊದಲಾದವರು ವಾಸವಾಗಿರುವರು. ಎಡಭಾಗದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಶೇಷದೇವರು, ಗರುಡದೇವರು, ರುದ್ರದೇವರು, ಜಾಂಬುವತಿ, ಮಿತ್ರವಿಂದಾ, ಕಾಳಿಂದೀ, ನೀಲಾ, ಭದ್ರಾ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಾ ಎಂಬ ಷಣ್ಮಹಿಷಿಯರು, ಶೇಷದೇವರ ಹೆಂಡತಿ ಮೊದಲಾದವರು, ಇರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಈ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಹರಿಯು ದೇವತೆಗಳೆಂದೊಡಗೂಡಿ, ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾ, ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇಕ್ಕಲದೊಳಿಹ ನಾಡಿಯೋಳು ದೇ
ವಕ್ಕಳಿಂದೊಡನಾಡುತಲಿ ಪೊಂ
ಬಕ್ಕದೇರನು ಜೀವರಧಿಕಾರಾನುಸಾರದಲಿ ||
ತಕ್ಕ ಸಾಧನವ ಮಾಡಿಮಾಡಿಸು
ತಕ್ಕರದಿ ಸಂತೈಪ ಭಕ್ತರ
ದಕ್ಕ ಗೊಡನಸುರರ್ಗೇ ಸತ್ಪುಣ್ಯಗಳನಪಹರಿಪ || ೧೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಇಕ್ಕಲದೊಳು=ಎರಡು ಭಾಗದೊಳಗೆ, ಇಹ=ಇರುವ, ನಾಡಿಯೋಳು, ದೇವಕ್ಕಳಿಂದ= ದೇವತೆಗಳಿಂದ, ಒಡನಾಡುತಲಿ=ಒಡಗೂಡಿ ವಿಹರಿಸುತ್ತ, ಪೊಂಬಕ್ಕದೇರನು=ಗರುಡನೇ ರಥವಾಗುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರ=ಸಾಕ್ಷಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸರೆಂಬ ಮೂರುವಿಧ ಜೀವರ, ಅಧಿಕಾರಾನು ಸಾರದಲಿ= ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ, ತಕ್ಕ ಸಾಧನ ಮಾಡಿ, ಮಾಡಿಸುತ, ಭಕ್ತರ=ಭಕ್ತರನ್ನು, ಅಕ್ಕರದಿ=ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಸಂತೈಪ= ಸಂತೈಸುವನು, ಅಸುರರ್ಗೇ= ದೈತ್ಯರಿಗೆ, ಸತ್ಪುಣ್ಯಗಳ=ಉತ್ತಮವಾದ ಪುಣ್ಯಫಲಗಳನ್ನು, ದಕ್ಕಗೊಡನು=ದಕ್ಕಲೀಸನು, ಅಪಹರಿಪ=ತಾನು ಅವರೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡಿಮಾಡಿಸಿದ ಪುಣ್ಯ ಸ್ವಲ್ಪ ವಿದ್ವರೂ, ಅದನ್ನೂ ತಾನೇ ಅಪಹರಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಇಂತೀ ಶರೀರದೊಳಗಿನ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಗರುಡವಾಹನನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ದೇವತೆಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತ, ಮೂರು ವಿಧಜೀವರ ಯೋಗ್ಯತಾನು ಸಾರವಾಗಿ ತಕ್ಕ ಸಾಧನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಪುಣ್ಯಫಲವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಉದ್ಧರಿಸುವನು. ದ್ವೇಷಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿದ್ದು ಮಾಡಿ ಮಾಡಿಸುವ ಪುಣ್ಯ ಫಲವನ್ನು ತಾನು ಅಪಹರಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಆ ಫಲದಕ್ಕದಂತೆ ಮಾಡುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸುಷುಮ್ಮಾ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರು ಅದರ ಶಾಖೆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳು ಇರುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ತುಂದಿವಿಡಿದಾ ಶಿರದ ಪರಿಯಂ
ತೊಂದೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಇಹದು ತಾವರೆ
ಕಂದ ನಿಹನದರೊಳಗೆ ಇದಕೀರೈದು ಶಾಖೆಗಳು ||
ಒಂದಧಿಕ ದಶಕರಣಗಳು ಸಂ
ಬಂಧಗೈದಿಹವಲ್ಲಿ ರವಿಶಶಿ
ಸಿಂಧು ನಾಸತ್ಯಾದಿಗಳು ನೆಲೆಗೊಂಡಿಹರು ಸತತ || ೧೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತುಂದಿವಿಡಿದು=ಹೊಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ಕೆಳಹೊಟ್ಟೆಯು ಮೊದಲು, ಶಿರದಪರಿಯಂತ= ತಲೆಯವರೆಗೂ, ಒಂದೇವ್ಯಾಪಿಸಿಹದು=ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯು ಒಂದೇ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇರುವುದು, ಅದರೊಳಗೆ, ತಾವರೆಕಂದ=ತಾವರೆಯ ಪುಷ್ಪದಿಂದ ಜನಿಸಿದವರು ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಾಭಿಕಮಲದಿಂದ ಜನಿಸಿದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು, ಆ ಹೆಸರುಳ್ಳ ವಾಯು ದೇವರೆಂದರ್ಥ. ಅಂತಹ ವಾಯುದೇವರು ಅಥವಾ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳು, ಇಹನು=ಇರುವರು, ಇದಕೆ=ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಗೆ, ಈರೈದುಶಾಖೆಗಳು=೧೦ ಶಾಖೆಗಳು ಇರುವವು. ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿ ೧. ಅದರ ಶಾಖೆಯ ನಾಡಿಗಳು ೧೦, ಒಟ್ಟು ೧೧ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದಧಿಕ ದಶಕರಣಗಳು=ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯ ೫, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯ ೫, ಮನಸ್ಸು ೧, ಅಂತು ೧೧ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು, ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವವು. ಅಲ್ಲಿ=ಆ ಇಂದ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕೂಡಿದ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ರವಿ= ಸೂರ್ಯನು, ಶಶಿ=ಚಂದ್ರನು, ಸಿಂಧು=ವರುಣನು, ನಾಸತ್ಯಾದಿಗಳು ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆ ಮೊದಲಾದವರು, ಸತತ=ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡಿಹರು=ವಾಸವಾಗಿರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಹೊಕ್ಕಳಿಗೆ ಕೆಳಭಾಗದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ, ತುಂದಿಯೆಂದು ಹೆಸರು. ಆ ತುಂದಿಯು ವೃಷಣದ ಬುಡದವರೆಗೂ ಇರುವುದು. ತುಂದಿಯ ಮೂಲಸ್ಥಾನ ಹಿಡಿದು ತಲೆಯವರೆಗೂ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮತ್ತೂ ವಾಯುದೇವರು ಇರುವರು. ಇಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಬೇರೆಯಾಗಿ ಹೇಳದಿದ್ದರೂ, ಮುಂದಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ವಾಯುದೇವರೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಹೇಳದಂತಾಯಿತೆಂಬ ಭಾವ. ಈ ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಗೆ ೧೦ ನಾಡಿಗಳು ಶಾಖೆಗಳಾಗಿ ಹೊರಟಿರುವವು. ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯನ್ನು ಶೇರಿಸಿ ಒಟ್ಟು ಹನ್ನೊಂದು ನಾಡಿಗಳು, ಈ ಹನ್ನೊಂದು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ೧, ಜ್ಞಾನೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಗಳು ೫, ಅಂತು ೧೧

ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಇರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ, ಚಂದ್ರ, ವರುಣ, ಅಶ್ವಿನೀದೇವತೆಗಳು ಮೊದಲಾದವರು ವಾಸವಾಗಿರುವರು. (ಮೇಲೆ ೧೦೧ ನಾಡಿಗಳ ಲೆಖ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯನ್ನು ಒಂದನ್ನಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು, ಮಿಕ್ಕನಾಲ್ಕು ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ೨೫ ರಂತೆ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಹೇಳಿ, ಒಟ್ಟು ೧೦೧ ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈಗ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯ ಶಾಖೆಯನ್ನು ಹೇಳುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಪೊಕ್ಕಳ ವಿಡಿದೊಂದೆನಾಡಿಯು
ಸುಕ್ಕದಲೆ ಧಾರಾಳರೂಪದಿ
ಸಿಕ್ಕಿಹದು ನಡುದೇಹದೊಳಗೆ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಮದಲಿ ||
ರಕ್ಕಸರನೊಳಪೋಗಗುಡದೆ ದಶ
ದಿಕ್ಕಿನೊಳಗೆ ಸಮೀರದೇವನು
ಲೆಕ್ಕಿಸದೆಮತ್ತೊಬ್ಬರನು ಸಂಚರಿಪ ದೇಹದೊಳು || ೧೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಪೊಕ್ಕಳವಿಡಿದು=ಹೊಕ್ಕಳ ಬುಡಮೊದಲು, ಒಂದೇ ನಾಡಿಯು, ಸುಕ್ಕದಲೆ=ವಕ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲದೆ, ಧಾರಾಳರೂಪದಿ=ನೆಟ್ಟಗೆ, ನಡುದೇಹದೊಳಗೆ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಮದಲಿ=ಸುಷುಮ್ನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಸಿಕ್ಕಿಹದು= ಇರುತ್ತಿರುವದು. ಸಮೀರದೇವನು=ವಾಯುದೇವರು, ರಕ್ಕಸರನು=ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು, ಒಳಪೋಗಗುಡದೆ= ಒಳಗೆ ಹೋಗಗೊಡಿಸದೆ, ಮತ್ತೊಬ್ಬರನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ, ದೇಹದೊಳು, ದಶದಿಕ್ಕಿನೊಳಗೆ=ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಸಂಚರಿಪ= ತಿರುಗುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹೊಕ್ಕಳಕೆಳಗಿನಿಂದ ಹೊರಟ ಸುಷುಮ್ನಾ ನಾಡಿಯು, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಗೆ ಸುರಕುಗಳಲ್ಲದೆ, ತಲೆಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿರುವುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ವಾಯುದೇವರಿದ್ದುಕೊಂಡು ದೇಹದೊಳಗೆ ೧೦ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಿರುಗುತ್ತಾ ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು ಆನಾಡಿಯ ಸಮೀಪದಲಿ ಬರಗೊಡದೆ ಮತ್ತಾರನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯಮಾಡದೆ ಸಂರಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಈ ನಾಡಿಯ ಕವಲುಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವತಾರೂಪ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ, ಈ ಪ್ರಕರಣವನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಇನಿತು ನಾಡೀ ಶಾಖೆಗಳು ಈ
ತನುವಿನೊಳಗಿಹವೆಂದು ಏಕಾ
ತನು ದ್ವಿಸಪ್ತತಿಸಾವಿರಾತ್ಮಕನಾಗಿ ನಾಡಿಯೊಳು ||
ವನಿತೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ ನಾರಾ
ಯಣ ದಿವಾರಾತ್ರಿಯೊಳಗೀಪರಿ
ವನಜಜಾಂಡದೊಳಖಿಳಜೀವರೊಳಿದ್ದು ಮೋಹಿಸುವ || ೧೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಇನಿತು=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ನಾಡೀಶಾಖೆಗಳು=ನಾಡಿಯ ಕವಲುಗಳು, ಈ ತನುವಿನೊಳಗೆ= ದೇಹದೊಳಗೆ, ಇಹವೆಂದು=ಇರುವವೆಂತಲೂ, ಏಕಾತ್ಮನು=ತನ್ನ ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಾತ್ಮನೆನಿಸುವ, ನಾರಾಯಣ=ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು, ದ್ವಿಸಪ್ತತಿಸಾವಿರಾತ್ಮಕನಾಗಿ=೨ ಸಹಸ್ರ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ, ವನಿತೆಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ=ಅಷ್ಟು ರೂಪಗಳನ್ನುಧರಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ದಿವಾರಾತ್ರಿಯೊಳಗೆ= ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಈಪರಿ=ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ, ವನಜ ಜಾಂಡದೊಳು=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ, ಅಖಿಳಜೀವರೊಳು=ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ, ಇದ್ದು, ಮೋಹಿಸುವ=ತಾನು ಇದ್ದುದನ್ನು ತಿಳಿಸದೆ ಜನರನ್ನು ಮೋಹ ಗೊಳಿಸುವನೆಂತಲೂ, ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂತಲೂ ಅರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಪ್ರಕಾರ ದೇಹದೊಳಗೆ ನಾಡಿಯ ಕವಲು ಒಟ್ಟು ೨ ಸಹಸ್ರದ ೧೦೧ ಇರುವವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರಷ್ಟೆ? ಈ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ೨ ಸಹಸ್ರದ ೧೦೧ ರೂಪಗಳನ್ನು ತಾನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ಇದರಂತೆ ೨,೧೦೧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರೊಂದೊಡಗೂಡಿ, ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಸಹ ಈ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿರುವ ಯೆಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಜನರನ್ನು ಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಈ ವಿಧವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದು ಭಕ್ತಜನರಿಗೆ ಅಲ್ಲದೆ ಅಯೋಗ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದಿನದಿನದಿ ವರ್ಧಿಸುವ ಕುಮುದಾ
ಪ್ತನ ಮಯೂಖದ ಸೊಬಗಗತಲೋ
ಚನನವಲೋಕಿಸಿ ಮೋದಪಡಬಲ್ಲನೆ ನಿರಂತರದಿ ||
ಕುನರಗೀ ಸುಕಥಾಮೃತದ ಭೋ
ಜನದಸುಖ ದೊರಕುವುದೆ ಲಕುಮೀ
ಮನೋಹರನ ಸದ್ಗುಣವ ಕೀರ್ತಿಪ ಭಕ್ತಗಲ್ಲದಲೆ || ೧೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದಿನದಿನದಿ=ದಿನದಿನಕ್ಕೂ, ವರ್ಧಿಸುವ=ಕಳೆಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ, ಕುಮುದಾಪ್ತನ=ಚಂದ್ರನ, ಮಯೂಖದ=ಕಿರಣಗಳ, ಸೊಬಗನ್ನು, ಗತಲೋಚನ=ಕಣ್ಣಿಲ್ಲದವನು, ಅವಲೋಕಿಸಿ=ನೋಡಿ, ನಿರಂತರದಿ, ಮೋದಪಡಬಲ್ಲನೆ=ಸಂತೋಷ ಪಡಬಲ್ಲನೆ? ಇದರಂತೆ, ಲಕುಮೀ ಮನೋಹರನ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ರೂಪವುಳ್ಳ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಸದ್ಗುಣವ=ಉತ್ತಮವಾದ (ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು) ಗುಣಗಳನ್ನು, ಕೀರ್ತಿಪ=ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತಗಲ್ಲದೆ, ಕುನರಗೆ=ಹೀನ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಭಗವದ್ವೇಷ, ಭಕ್ತರದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸುತ್ತಿರುವ ಕುಚ್ಚಿತಮನುಷ್ಯರಿಗೆ, ಈ ಸುಕಥಾಮೃತದ=ಈ ಉತ್ತಮವಾದ ಹರಿಕಥೆ ಎಂಬ ಅಮೃತ, ಭೋಜನದ ಸುಖ, ದೊರಕುವದೆ? ಎಂದೂ ದೊರಕಲಾರದೆಂದರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದಿನೇದಿನೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತಿರುವ ಚಂದ್ರಕಿರಣದ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡಿ ಆನಂದ ಪಡಬೇಕಾದರೆ ಕಣ್ಣಿದ್ದವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವೇ ಹೊರತು ಕುರುಡನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆ ಈ ಹರಿಕಥೆ ಎಂಬ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಅಮೃತವನ್ನು ಪಾನಮಾಡಲು ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಗಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಾಗಿ ಭಗವದ್ವೇಷ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತರ ದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಕುಚ್ಚಿತ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈ ಸುಖವು ದೊರಕುವದೆಂತು? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಈತನುವಿನೊಳಗಿಹವು ಓತ
ಪ್ರೋತರೂಪದಿ ನಾಡಿಗಳು ಪುರು
ಹೂತ ಮುಖರಲ್ಲಿಹರು ತಮ್ಮಿಂದಧಿಕರೊಡಗೂಡಿ ||
ಭೀತಿಗೊಳಿಸುತ ದಾನವರಸಂ
ಘಾ(ಧಾ)ತನಾಮಕ ಹರಿಯಗುಣಸಂ
ಪ್ರೀತಿಯಲಿ ಸದುಪಾಸನೆಯ ಗೈವುತಲೆ ಮೋದಿಪರು || ೧೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಈತನುವಿನೊಳಗೆ=ಈ ದೇಹದೊಳಗೆ, ಓತಪ್ರೋತರೂಪದಿ= ವಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಅಡ್ಡಳಿ, ಉದ್ದಳಿ ಹಾಕಿ ನೆಯಿದಿರುವರೋ, ಹಾಗೆ ಅಡ್ಡವಾಗಿಯೂ, ಉದ್ದವಾಗಿಯೂ ಹಬ್ಬಿರುವ ಕವಲುಗಳುಳ್ಳದ್ದಾಗಿ (ಇಹವು) ಅಲ್ಲಿ=ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ, ಪುರುಹೂತಮುಖರು=ಇಂದ್ರನೇ ಮೊದಲಾದವರು, ತಮ್ಮಿಂದಧಿಕರೊಡಗೂಡಿ= ತಮಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದ ಗರುಡಶೇಷಾದಿಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ದಾನವರ=ರಾಕ್ಷಸರನ್ನು, ಭೀತಿಗೊಳಿಸುತ= ಭಯಪಡಿಸುತ್ತಾ, ಸಂಘಾತನಾಮಕ=ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರನಾಗದೆ ಅಂತಃಪ್ರವಿಷ್ಟನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಘಾತನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಅಥವಾ 'ಸಂಧಾತ' ಎಂಬ ಪಾಠಾಂತರವು ಇರುವುದು. ಸಂಧಾತ ಎಂದರೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪೋಷಿಸುವವನೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ಹೆಸರುಳ್ಳ, ಹರಿಯ, ಗುಣ= ಗುಣಗಳನ್ನು, ಸಂಪ್ರೀತಿಯಲಿ= ಪರಮಪ್ರೀತಿಯಿಂದ, ಸದುಪಾಸನೆಗೈವುತಲೆ=ಉತ್ತಮವಾದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ಮೋದಿಪರು=ಆನಂದಪಡುತ್ತಿರುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ನಾಡಿಗಳು ಈ ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಧಾರಗಳನ್ನು ಅಡ್ಡಳಿ, ಉದ್ದಳಿ ಹಾಕಿ ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ನೇಯುವಂತೆ ಅಡ್ಡ ಕವಲುಗಳ ಉದ್ದ ಕವಲುಗಳು ಹೊರಟು ಒಂದೊಕ್ಕೊಂದು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡಿರುವವು. ಆ ನಾಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳು ತಮಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದ ಗರುಡ, ಶೇಷ, ರುದ್ರರು, ಸೌಪರ್ಣೀ, ವಾರುಣೀ, ಪಾರ್ವತೀ, ಭಾರತೀ, ಸರಸ್ವತೀ, ವಾಯು ದೇವರು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರುಗಳಿಂದೊಡಗೂಡಿ ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ದೈತ್ಯರನ್ನು ಭಯಪಡಿಸುತ್ತ ಸಂಘಾತ, ಅಥವಾ ಸಂಧಾತ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ, ಈ ದೇಹದೊಳಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಆನಂದ ಪಡುತ್ತಿರುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಜಲಚರ, ಭೂಚರ, ಖೇಚರಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಿದ್ದು ನಾನಾವಿಧ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಜಲಜ ಕುಕ್ಕುಟ ಖೇಟ ಜೀವರ
 ಕಳೇವರಗಳೊಳಗಿದ್ದು ಕಾಣಿಸಿ
 ಕೊಳದೆ ತತ್ತದ್ರೂಪ ತನ್ನಾಮದಲಿ ಕರೆಸುತಲಿ ||
 ಜಲರುಹೇಕ್ಷಣ ವಿವಿಧ ಕರ್ಮ
 ಗಳ ನಿರಂತರದಿ ಮಾಡಿ ತತ್ತ
 ತ್ಪಲಗಳುಣ್ಣದೆ ಸಂಚರಿಸುವನು ನಿತ್ಯಸುಖಪೂರ್ಣ || ೧೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಜಲಟ=ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಕುಕ್ಕುಟ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವವು, ಖೇಟ=ಅಂತರಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಹೀಗೆ ಮೂರುವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳ, ಕಳೇವರದೊಳಗಿದ್ದು= ಶರೀರಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ=ಯಾರಿಗೂ ಗೋಚರಿಸದೆ, ತತ್ತದ್ರೂಪ=ಆಯಾರೂಪಗಳಿಂದಲೂ, ತನ್ನಾಮದಲಿ=ಆಯಾ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೂ, ಕರೆಸುತಲಿ= ಕರೆಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ, ಜಲರುಹೇಕ್ಷಣ=ಕಮಲಾಕ್ಷನು, ವಿವಿಧ ಕರ್ಮಗಳ=ನಾನಾವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು, ನಿರಂತರದಿ=ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿ, ಮಾಡಿ, ತತ್ಪಲಗಳುಣದೆ=ಅವುಗಳ ಫಲಗಳನ್ನನುಭವಿಸದೆ, ನಿತ್ಯಸುಖಪೂರ್ಣ= ಶಾಶ್ವತವಾದ ಸುಖಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸಂಚರಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- “ಅಟಗತೌ” ಯಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ, ಜಲಟ ಎಂದರೆ ನೀರಿನೊಳು ಸಂಚರಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳೆಂದರ್ಥ. ಕುಕ್ಕುಟ ಅಂದರೆ ವಾಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕೋಳಿಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುವ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಖೇಟ ಅಂದರೆ ಅಂತರಿಕ್ಷ ಚಾರಿಗಳು. ಇಂತಹ ತ್ರಿವಿಧ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಇದ್ದು ಕಮಲ ನೇತ್ರನಾದ, ನಿತ್ಯಸುಖ ಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮಾಡುವ ನಾನಾವಿಧ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತಾನು ಮಾಡಿ ಅವುಗಳ ಫಲವನ್ನು, ಮಾತ್ರ ತಾನುಣ್ಣದೆ ಸುಖದಿಂದ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ದಾಸರಾಯರು ಸಚ್ಚಿಷ್ಯರಿಗೆ ನೈಷ್ಕರ್ಮಿಗಳು ಆಚರಿಸಬೇಕಾದ ಗುಟ್ಟಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಮಾಡುತ್ತಾರೆ:-

ತಿಳಿದುಪಾಸನೆಗೈವುತೀ ಪರಿ
 ಮಲಿನ ನಂತಿರು ದುರ್ಜನರ ಕಂ
 ಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದೆ ವಿಪಶ್ಚಿತರೊಡನೆ ಗರ್ವಿಸದೆ ||
 ಮಳೆ ಬಿಸಲು ಹಶಿತ್ಯಪಿ ಜಯಾಜಯ
 ಖಳರ ನಿಂದಾನಿದ್ಯ ಭಯಗಳಿ
 ಗಳುಕದಲೆ ಮದ್ದಾನೆಯಂದದಿಚರಿಸು ಧರೆಯೊಳಗೆ || ೧೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈಪರಿ ತಿಳಿದು, ಉಪಾಸನೆ ಗೈವುತ=ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ, ದುರ್ಜನರ ಕಂಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸದಲೆ=ಇವನು ಹೀಗೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಯೋಗಿ ಯೆಂದು ತೋರಗೊಡಿಸದೆ, ವಿಪಶ್ಚಿತರೊಡನೆ= ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸನ್ನಿಧಾನದಲ್ಲಿ, ಗರ್ವಿಸದೆ= ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ಗರ್ವವನ್ನು ಮಾಡದೆ, ಮಲಿನನಂತಿರು=ಜ್ಞಾನಶೂನ್ಯನಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿರು. ಮಳೆ, ಬಿಸಲು, ಹಶಿವು, ತೃಷಿ=ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಜಪ ಅಪಜಯ, ಖಳರ=ಅಯೋಗ್ಯರ, ನಿಂದಾ= ದೂಷಣ, ಅನಿಂದಾ=ಭೂಷಣ, ಭಯ, ಇವುಗಳಿಗೆ, ಅಳುಕದಲೆ=ಭಯ ಪಡದೆ ಅಂದರೆ ದೂಷಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಕೊರಗದೆ ಭೂಷಣಾದಿಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗದೆ, ಧರೆಯೊಳಗೆ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಮದ್ದಾನೆಯಂದದಿ, ಚರಿಸು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ, ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತ, ನಿನ್ನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದುಷ್ಟ ಜನರಿಗೆ (ತಮೋ ಯೋಗ್ಯರಿಗೆ) ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ‘ಬುಧೋಬಾಲವತ್ತೀಡೇತ್ಯುಶಲೋಜಡವಚ್ಚರೇತ್’ ಎಂದು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಯಾದರೂ ಮಾನಾಪಮಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿ, ಕುಗ್ಗದೆ, ಹುಡುಗನಂತೆ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂತಹ ಕುಶಲನಾದರೂ ಮಂದಮತಿ ಅಥವಾ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಯೋಗ್ಯರಾದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತರೊಂದಿಗೆ ನೀನು ಶೇರಿದಾಗ ನಾನು ಜ್ಞಾನಿಯೆಂದು ಅಹಂಕಾರ ಪಡದೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿನಯದಿಂದಿರು. ಶೀತ, ಉಷ್ಣ, ಹಶಿವು, ಬಾಯಾರಿಕೆ, ಜಯ ಅಪಜಯ, ಅಯೋಗ್ಯರು ಮಾಡುವ ನಿಂದಾ, ಸ್ತುತಿ, ಅವರಿಂದಾಗುವ ಹೆದರಿಕೆ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಕೊರಗದೆ, ಹಿಗ್ಗದೆ, ‘ಏತರ ಭಯ ಶ್ರೀನಾಥನ ಪರಮಪ್ರೀತಿಯ ಪಡೆದವಗೆ ಬಂಧು ಜನರು ತನಗೊಂದಿಸಿದಾಕ್ಷಣ ಬಂದ ಭಾಗ್ಯವೇನೋ! ಹಿಂದೆಮುಂದೆ ತನ ನಿಂದಿಸಿ ನುಡಿಯಲು ಕುಂದಾದದ್ದೇನೋ! ಮಂದರಧರ ಗೋವಿಂದನ ಮಾನಸ ಮಂದಿರದೊಳು ತಂದಿಟ್ಟವಗಿನ್ಯಾತರ ಭಯ’ ಎಂಬ ದಾಸರ ವರವಾಕ್ಯದಂತೆಯೂ, ‘ಸುಖದುಃಖೇಸಮೇಕೃತ್ವಾ ಲಾಭಾಲಾಭಾಜಯಾಜಯೌ’ ಎಂಬ ಗೀತಾ ವಾಕ್ಯದಂತೆಯೂ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ದ್ವಂದ್ವವಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಸಮವಾಗಿ ತಿಳಿದು ಮದಗಜವು ಹೇಗೆ ಒಬ್ಬರಿಗೆ ಹೆದರದೆ ಸ್ವೇಚ್ಛೆಯಿಂದ ವಿಹರಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸರಸ್ವತ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಕಾನನಗ್ರಾಮಸ್ಥ ಸರ್ವ
ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿವಸದಲಿಯೇ
ನೇನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಹರಿಪೂಜೆಯೆಂದರಿತು ||
ಧೇನಿಸುತ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಲಿ ಪವ
ಮಾನಮುಖ ದೇವಾಂತರಾತ್ಮಕ
ಶ್ರೀನಿವಾಸನಿಗರ್ಪಿಸುತ ಮೋದಿಸುತ ನಲಿಯುತಿರು || ೧೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಕಾನನ=ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ, ಗ್ರಾಮಸ್ಥ=ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವ, ಸರ್ವಪ್ರಾಣಿಗಳು ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿ, ಏನೇನು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು=ಯಾವಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವೋ ಅವೆಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳು, ಹರಿಪೂಜೆಯೆಂದರಿತು, ಸದ್ಭಕ್ತಿಯಲಿ, ಧೇನಿಸುತ, ಪವಮಾನ ಮುಖ ದೇವಾಂತರಾತ್ಮಕ=ವಾಯುದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನಿಗರ್ಪಿಸುತ, ಮೋದಿಸುತ=ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತ ನಲಿಯುತಿರು= ನರ್ತನಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಅರಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹುಲಿ, ಸಿಂಹಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಗ್ರಾಮಸ್ಥವಾದ ಶ್ವಾನಸೂಕರ ಗೋವು ಮೊದಲಾದವು ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ಹಿಂಸಾದಿಗಳೋ, ಉಪಕಾರಗಳೋ, ಅವವು ಏನೇನು ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವವೋ ಅವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ, ಆಯಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಆಯಾ ರೂಪಗಳಿಂದಿದ್ದು ಆಯಾ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವುದೇ ಹರಿ ಪೂಜೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರಸ್ವತ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಉತ್ತಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಾ ವಾಯು ದೇವರು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಚಿಂತನೆರೂಪವಾದ ಪೂಜೆಯನ್ನೂ ಸಹ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತಾ ಆನಂದದಿಂದ ಕುಣಿಯುತ್ತಿರು. ಗುರು ಪರಂಪರಾ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ಪರಮ ರಹಸ್ಯವಾದ ಉಪಾಸನಾ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದಾಗುವ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ನೋಕನೀಯನು ಲೋಕದೊಳು ಶುನಿ
ಸೂಕರಾದಿಗಳೊಳಗೆ ನೆಲಸಿ
ದ್ವೇಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ ಬಹು ರೂಪಾಹ್ವಯಗಳಿಂದ ||
ತಾಕರಿಸುತೊಳಗಿದ್ದು ತಿಳಿಸದೆ
ಶ್ರೀಕಮಲಭವ ಮುಖ್ಯ ಸಕಲ ದಿ
ವೌಕಸಗಣಾರಾಧ್ಯ ಕೈಕೊಂಡನುದಿನದಿ ಪೊರೆವ || ೨೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ನೋಕನೀಯನು=ಸಣ್ಣವನಲ್ಲದವನು (ಯಾವಾಗಲೂ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳಿಗೂ ತಂದೆಯಾದುದರಿಂದ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನೆಂದರ್ಥ) ಲೋಕದೊಳು, ಶುನಿ=ನಾಯಿ ಸೂಕರಾದಿಗಳೊಳಗೆ=ಹಂದಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ, ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಏಕಮೇವಾದ್ವಿತೀಯ=ಯಾವಾಗಲೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾಗಿಯೂ, ಸರ್ವ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿಯೂ ಇರುವವನೊಬ್ಬನೇ ಆದುದರಿಂದ 'ಏಕಮೇವ' ಬ್ರಹ್ಮ ಎಂಬ ವಸ್ತು ಒಂದೆ ಎಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದವನು. ಅದ್ವಿತೀಯನೆಂದರೆ ಸಮಯಿಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥ. ಅಥವಾ 'ಅದ್ವಿತೀಯಂ ವಸ್ತು ಏಕಮೇವ' ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಜೀವರಾಶಿಗಳಿದ್ದರೂ ಸಮರಿಲ್ಲದ ಸರ್ವೋತ್ತಮ ವಸ್ತು 'ಬ್ರಹ್ಮ' ಎಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಒಂದೇ ವಸ್ತು ಎಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಬಹು ರೂಪಾಹ್ವಯ, ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ, ರಾಮಕೃಷ್ಣಾದಿ ಬಹು ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಬಹು ಹೆಸರುಗಳಿಂದ ತಾ ಕರೆಸುತ, ಒಳಗಿದ್ದು, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ತಿಳಿಸದೆ=ಯಾರಿಗೂ ತೋರ್ಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ, ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಕಮಲಭವ=ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು, ಮೊದಲಾದ ಸಮಸ್ತ ದೇವತಾಗಣಗಳಿಂದ ಆರಾಧ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಕೈಕೊಂಡು, ಅನುದಿನದಿ=ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಪೊರೆವ=ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಕನೀಯನು ಎಂದರೆ ಸಣ್ಣವನೆಂದರ್ಥ. ನೋಕನೀಯನೆಂದರೆ ಅಲ್ಲದವನು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ದೊಡ್ಡವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅದ್ವಿತೀಯನೆಂದರೆ ಸಮವಿಲ್ಲದವನೆಂದರ್ಥ. ಇಂತಹ ಗುಣಗಳುಳ್ಳ ವಸ್ತು ಒಂದೇ ಇರುವುದೇ ಹೊರತು ಎರಡಿಲ್ಲ. ಆ ವಸ್ತುವೇ ಪರಬ್ರಹ್ಮ. ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಅದಕ್ಕೆ ಆಧಾರವೇನೆಂದರೆ, 'ಬ್ರಹ್ಮವಿದಾಪೋತಿಪರಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಪರನನ್ನು ಹೊಂದುವನು. ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನನ್ನು ಹೊಂದುವನು ಎಂಬ ವಚನವು ಕೂಡುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದವನು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಹೊಂದುವನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ಪರನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನೇ ಪರನು ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತಾಯಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂತಲೂ ಪರನೆಂತಲೂ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಹೆಸರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧದ ಮೊದಲನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯದಲ್ಲಿ 'ಯದೇತತ್ತರ ಬ್ರಹ್ಮ ವೇದವಾದೇಷು ಪಠ್ಯತೇ|| ಸದೇವಃ ಪುಂಡರೀಕಾಕ್ಷಃ ಸ್ವಯಂ ನಾರಾಯಣಃ ಪರಃ||' ವೇದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ ಕಮಲನೇತ್ರನಾದ ಪರಶಬ್ಧವಾಚ್ಯನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನು ಎಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಿರುವರು. ಅದೇ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ, ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಪರಮಾತ್ಮೇತಿ ಭಗವಾನಿತಿ ಶಬ್ದೈಶ್ಚ' ಎಂದು ಹೇಳಿದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪರಬ್ರಹ್ಮನೇ ನಾರಾಯಣನೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಮತ್ತು ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧ ೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೪೨ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ.

ಪೂರ್ಣತ್ವಾದಾತ್ಮ ಶಬ್ದೋಕ್ತ ಕಶ್ಚಿತ್ತರ್ದ ನರೋತ್ತಮಃ|| ಸೋಪಿನಾರಾಯಣೋನಾನ್ಯಃ ಸದಾಸರ್ವೇಷು ಸಂಸ್ಥಿತಃ|| ತದ್ವಶಾ ಇತರೇ ಸರ್ವೇಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮೇಶ ಪುರಸ್ಕರಾಃ|| ಪೂರ್ಣನಾದುದರಿಂದ ಆತ್ಮನೆಂದು ಹೆಸರು. ಅವನೇ ನಾರಾಯಣನೇ ಹೊರತು ಮತ್ತಾರೂ ಅಲ್ಲ. ಅವನೇ ಸರ್ವವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವನು. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯು ಈಶ್ವರ ಮೊದಲಾದವರು ಅವನ ವಶದಲ್ಲಿರುವರು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಜೀವನ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನು. ಜೀವನಿಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ವೈಲಕ್ಷಣ್ಯವಿರುವುದರಿಂದ ಏಕಮೇವಾ ದ್ವೀತೀಯಂ ಎಂಬ ಪದವು ಜೀವರು ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ಅದ್ವೈತ ಸಾಧನವು ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಜೀವರು ಬೇರೆ ಇದ್ದೇ ಇರುವರು. ಪರಮಾತ್ಮನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಸರ್ವತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಸಮರಹಿತನಾಗಿರುವವನು ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಇಂತಹಾ ಸ್ವಾಮಿಯು ಒಬ್ಬನೇ ಆದರೂ ಅನಂತಾನಂತ ರೂಪಗಳಿಂದ ಸರ್ವತ್ರವಾಸವಾಗಿರುತ್ತ ಬಹು ರೂಪಗಳಿಂದ ಬಹು ನಾಮಗಳನ್ನು ಪಡೆದಿರುವನು. ಶ್ವಾನ ಸೂಕರಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತದಾಕಾರನಾಗಿದ್ದರೂ, ಯಾರಿಗೂ ತೋರಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಇರುವನು. ನಾವು ಮಾಡುವ ಪೂಜಾಧ್ಯಾನಾದಿಗಳನ್ನು ರಮಾ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ವಂದ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಹೀಗೆ ತಿಳಿದು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರೇನು ಮಾಡಿದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹರಿಪೂಜೆಯೆಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ದಾರಢ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಶಪಥಮಾಡಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಇನಿತುಪಾಸನೆಗೈವುತಿಹ ಸ
ಜ್ಜನರು ಸಂಸಾರದಲಿ ಪ್ರತಿಪ್ರತಿ
ದಿನಗಳಲಿ ಏನೇನು ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ ಹರಿಪೂಜೆ ||
ಎನಿಸಿಕೊಂಬವು ಸತ್ಯವೀಮಾ
ತಿನಲಿ ಸಂಶಯಬಡುವ ನರನ
ಅಲ್ಪನು ಸುನಿಶ್ಚಯ ಬಾಹ್ಯ ಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಫಲವೇನು|| ೨೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಇನಿತು=ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ, ಉಪಾಸನೆಗೈವುತಿಹ=ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ, ಸಜ್ಜನರು, ಸಂಸಾರದಲಿ, ಪ್ರತಿಪ್ರತಿದಿನಗಳಲಿ=ಪ್ರತಿ ಒಂದು ದಿವಸದಲ್ಲಿ, ಏನೇನು ಮಾಡುವದೆಲ್ಲ=ಯಾವಯಾವ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರೋ, ಅವೆಲ್ಲವು, ಹರಿಪೂಜೆ, ಎನಿಸಿಕೊಂಬವು, ಸತ್ಯ, ಈ ಮಾತಿನಲಿ, ಸಂಶಯ ಬಡುವನರನು, ಅಲ್ಪನು. ಸುನಿಶ್ಚಯ. ಬಾಹ್ಯ ಕರ್ಮವ ಮಾಡಿ ಫಲವೇನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಸಜ್ಜನರು ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿ ಏನೇನು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಲಿ, ಅವೆಲ್ಲವೂ ಹರಿಯ ಪೂಜೆಯೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಇದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಿರಿ. ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಸಂಶಯ ಪಡಬೇಡಿ. ಹಾಗೆ ಸಂಶಯ ಪಡುವವನು, ಬಹಳ ಅಲ್ಪ ಮನುಷ್ಯನು. ಇದು ನಿಶ್ಚಯ. ಹೀಗೆ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಮವನ್ನರಿಯದವನು ಬಾಹ್ಯಪೂಜೆ ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿಮಾಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಡಂಬರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಫಲವೇನು? ಆ ಪೂಜೆಯು ಜನಮೆಚ್ಚುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವದೇ ಹೊರತು ಭಗವಂತನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಶಪಥಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಆಪ್ತಶಿಷ್ಯ ಜನರಿಗಾಗಿ ಈ ಬೋಧನಾಮಾಡಿರುವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:-ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ತಮೋಯೋಗ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಇದ್ದು ಭಕ್ತಿ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಭೋಗ್ಯ ಭೋಕ್ತೃಗಳೊಳಗೆ ಹರಿತಾ
ಭೋಗ್ಯ ಭೋಕ್ತನು ಎನಿಸಿ
ಯೋಗ್ಯಯೋಗ್ಯ ರಸಗಳ ದೇವದಾನವಗಣಕೆ ಉಣಿಸುವನು ||

**ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಸದ್ವೈ
ರಾಗ್ಯ ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನವಿವಾ
ಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕೊಡುತಿಪ್ಪ || ೨೨||**

ಪದಾರ್ಥ:- ಭೋಗ್ಯ ಭೋಕ್ತೃಗಳೊಳಗೆ=ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳೊಳಗೂ, ಭೋಗವನ್ನನುಭವಿಸುವವರ ಒಳಗೂ, ಹರಿಯು, ತಾ=ತಾನು, ಭೋಗ್ಯಭೋಕ್ತನು, ಎನಿಸಿ, ಯೋಗ್ಯಾಯೋಗ್ಯ ರಸಗಳ=ಭೋಗಿಸಲು ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ರಸಗಳನ್ನು, ಅಯೋಗ್ಯವಾದ ರಸಗಳನ್ನೂ, ದೇವದಾನವಗಣಕೆ= ದೇವತಾ ಗಣಗಳಿಗೂ, ದೈತ್ಯಗಣಗಳಿಗೂ, ಅವರವರಿಗೆ ಬೇರೆಬೇರೆ ಉಣಿಸುವನು, ಭಾಗ್ಯನಿಧಿ=ಭಕ್ತಿವೈರಾಗ್ಯವೆಂಬ ಭಾಗ್ಯ ಉಳ್ಳ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ ನಿಧಿಯಂತಿರುವ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಭಕ್ತರಿಗೆ, ಸದ್ವೈರಾಗ್ಯ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನವ, ಈವ=ಕೊಡುವ, ಅಯೋಗ್ಯರಿಗೆ, ತನ್ನಲ್ಲಿ, ದ್ವೇಷಾದಿಗಳ=ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನು, ಕೊಡುತಿಪ್ಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವದಕ್ಕೆ ದುಷ್ಟವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಉತ್ತಮ ಪದಾರ್ಥಗಳು, ಅನೇಕವಾಗಿರುವವು. ಭೋಜನ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಧಿ, ಅಕ್ಕಿ, ಬಾಳೆ, ಹಲಸು, ಸುವರ್ಣ ಮೊದಲಾದ ಗಡ್ಡೆಗಳು, ಇವುಗಳು ಸಾತ್ವಿಕಾಹಾರವೆಂತಲೂ, ಹೀರೇಕಾಯಿ, ಪಡವಳಕಾಯಿ, ಕಡ್ಡೆ, ತೊಗರಿ ಮೊದಲಾದವು ರಾಜಸವೆಂತಲೂ, ಬದನೇಕಾಯಿ, ಈರುಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದವು, ತಂಗಳು ಮೊದಲಾದವು ತಾಮಸವೆಂತಲೂ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಇದರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು, ವರಾಹ ಪುರಾಣ ಚಾತುರ್ಮಾಸ್ಯ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಂ, ಸ್ತುತ್ಯರ್ಥ ಸಾಗರವೆಂಬ, ಭಲಾರಿ ಆಚಾರ್ಯಕೃತ ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು. ಈ ಮೂರುವಿಧ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೆ 'ಲೋಕೋ ಭಿನ್ನರುಚಿಃ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸಾತ್ವಿಕರಿಗೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಪದಾರ್ಥವೂ, ರಾಜಸರಿಗೆ ರಾಜಸ ಪದಾರ್ಥವೂ, ತಾಮಸರಿಗೆ ತಾಮಸ ಪದಾರ್ಥವೂ ರುಚಿಸುವುದು. ಶ್ರೀಹರಿಯು ತ್ರಿಗುಣರಹಿತನೇ ಆದರೂ ಈ ಮೂರು ವಿಧವಾದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತದ್ರೂಪ ತದಾಕಾರನಾಗಿ, ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವನು. ಸಾತ್ವಿಕ ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಆ ರಸಗಳನ್ನು ಅಂದರೆ ಅವುಗಳ ರುಚಿಯನ್ನು ಆಯಾಜೀವರಿಗೆ ಕೊಡಿಸುವನು. ಭೋಗ್ಯವಸ್ತು ಅಂದರೆ ಬರೆ ಭೋಜನಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳೇ ಅಲ್ಲ. ಉಡುವುದು, ತೊಡುವುದು, ಭೂಷಣಾದಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದು. ಸ್ತ್ರೀಯಾದಿ ಭೋಗಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ಬಂದಂತಾಯಿತು. ವೇಷ ಭೂಷಣಾದಿಗಳು, ಉಡುವುದು, ಮೊದಲಾದ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ಕುಲ, ಒಂದೇ ಮತದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರಲ್ಲಿಯೂ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಭೇದಗಳಾಗಿ ರುಚಿಸುವುದೆಂಬುದು ವಾಚಕರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರದೇ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಸೂಚಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ವೇಷಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಕಾಲದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣವೇಷವೆಂದರೆ ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ, ಮತಗಳಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವರು ಆಯಾ ಮತದ ಚಿನ್ನೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರನ್ನು ನೋಡುವಾಗಲೇ ಅವರವರ ಮತವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತೋರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಿತು. ವೈಷ್ಣವರು-ಮಾಧ್ವರು ಊರ್ಧ್ವ ಪುಂಡ್ರಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಗಂಧ, ಅಂಗಾರ, ಅಕ್ಷತೆಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು, ೧೨ ಮೊಳಗಳುಳ್ಳ ಧೋತ್ರಗಳನ್ನುಟ್ಟು ಅಂತಹಾ ಧೋತ್ರವನ್ನೇ ಹೊದ್ದುಕೊಂಡು ನೋಡುವಾಗಲೆ ಇವರು ಮಾಧ್ವ ಆಚಾರ್ಯರೆಂತ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ಮಾರ್ತರು ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ರುದ್ರಾಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವರು, ತ್ರಿನಾಮಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಈ ಮೂರು ಮತದವರ ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಾದರೆ ನೀವು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ ಎಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಂತರ ಯಾವ ಮತದವರು ಎಂದು ಹೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವುದು. ಅದಂತಿರಲಿ! ಪ್ರಕೃತ ಆಯಾವೇಷ ಭೂಷಣಗಳು ಅವರವರಿಗೆ ರುಚಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವರು ಆ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ? ಇಲ್ಲ! ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂತಹವೆಲ್ಲವು ಭೋಗ್ಯ ವಸ್ತುಗಳೆ. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ತದ್ರೂಪ ತದಾಕಾರನಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯರು ಯಾರೋ ಅವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತದಾಕಾರನಾಗಿದ್ದು ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಜನರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರ ರುಚಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಆಯಾ ಫಲವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಉಣಿಸುವನು. ಮತ್ತು, ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧ ತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ 'ಸವಿತು ಸ್ವಭಕ್ತೇಷು ಸ್ಥಿತ್ವಾನುಗ್ರಹಕಾರಕಃ|| ಅಜ್ಞೇಷ್ಯಜ್ಞಾನ ಯಂತಾಚ ದ್ವಿಷತ್ನು ದ್ವೇಷಕಾರಕಃ' ಅದೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿದ್ದು ಅನುಗ್ರಹ ಮಾಡುವನು. ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅಜ್ಞಾನವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿಸುವನು. ದ್ವೇಷಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ತನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವನು; ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು, ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ:- ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಾದಿಗಳೇ ಐಶ್ವರ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ ನಿಧಿಯಂತಿರುವ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ಅವರಲ್ಲಿದ್ದು ಉತ್ತಮವಾದ ವೈರಾಗ್ಯ, ಭಕ್ತಿ, ಜ್ಞಾನಗಳನ್ನು ಕೊಡಿಸುವನು. ತಮೋಯೋಗ್ಯರಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಾದಿಗಳನ್ನೇ ವೃದ್ಧಿಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ, ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೇ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಯಾಚಕರಲ್ಲಿಯೂ, ದಾತರಲ್ಲಿಯೂ ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾದ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

**ಈಚತುರ್ದಶ ಭುನವದೊಳಗೆ ಚ
ರಾ ಚರಾತ್ಮಕ ಜೀವರಲ್ಲಿ ವಿ
ರೋಚನಾತ್ಮಜ ವಂಚಕನು ನೆಲಸಿದ್ದು ದಿನದಿನದಿ ||**

ಯಾಚಕನು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ ಮ
ರೀಚಿ ದಮನಸುಹಂಸರೂಪಿ ನಿ
ಷೇಚಕಾಹ್ವಯನಾಗಿ ಜನರಭಿಲಾಷೆ ಪೂರೈಪ || ೨೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಈ ಚತುರ್ದಶ ಭುವನದೊಳಗೆ=ಈ ೧೪ ಲೋಕದೊಳಗೆ, ಚರಾಚರಾತ್ಮಕ ಜೀವರಲಿ= ಸ್ಥಾವರಜಂಗಮ ಜೀವರಾಶಿಗಳಲ್ಲಿ, ವಿರೋಚನಾತ್ಮಜ ವಂಚಕನು= ವಿರೋಚನನ ಮಗನಾದ ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯು, ವಂಚಕನಾದ ವಾಮನನು, ನೆಲಿಸಿದ್ದು=ವಾಸವಾಗಿದ್ದು, ದಿನದಿನದಿ=ಪ್ರತಿದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ, ಯಾಚಕನು ಎಂದೆನಿಸಿಕೊಂಬ. ಮರೀಚಿದಮನ=ಮರೀಚಿ ಎಂದರೆ 'ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟಾ ಮರೀಚಿಕಾ' ಎಂಬ ಕೋಶದಿಂದ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ ಹಸರನ್ನು ಕಂಡು ಮೃಗಗಳು, ಇಲ್ಲಿಗಿಂತಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಹುಲ್ಲು ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಇರುವುದೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಗೊಂಡು ತಾವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಹುಲ್ಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚು ಆಶೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವುವು. ಇದಕ್ಕೆ ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟೆ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇದರಂತೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ಸೌಳು ಮಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲು ಬಿದ್ದಿರಲು, ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಕಮಲದ ಬಳ್ಳಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಆವರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಉದಕವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ಬರೇ ಬಿಸಿಲನ್ನೇ ನೋಡಿ ನೀರೆಂಬ ಭ್ರಾಂತಿಯಿಂದ ಜನರು ಓಡುತ್ತಿರುವರು. ಅದಕ್ಕೂ ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟೆಯೆಂದು ಹೇಳುವದುಂಟು. ಈ ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟೆಯನ್ನು ಭಾಗವತಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಉಪಮಾನ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಹೇಗೆ ಹತ್ತಿರುವ ನೀರನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಾರೆದೆ ದೂರದಲ್ಲಿನ ಮಣ್ಣಿನಮೇಲೆ ಬಿಸಿಲನ್ನು ನೀರೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಓಡುತ್ತಿರುವುದು ದುಃಖಕರವೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಮನುಷ್ಯ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕೊಂಡಕೊಳ್ಳದೆ ವಿಷಯಭೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಅಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರವನ್ನು ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟೆಗೆ ಸಮವೆಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮರೀಚಿ ಅಂದರೆ ಸೂರ್ಯ ರಶ್ಮಿ, ಸೌಳ ಮಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವ ಬಿಸಿಲಿಗೆ ಮರೀಚಿಕಾ ಎಂದಿರುವರು. ಮರೀಚಿ ಶಬ್ದವೇ ಮರೀಚಿಕಾ ಶಬ್ದವೆಂದು ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತ ಮರೀಚಿ ಅಂದರೆ, ಮೃಗತ್ಯಷ್ಟಾ ರೂಪ ಸಂಸಾರ, ಅದನ್ನು ದಮನ=ನಾಶಮಾಡುವ ಸುಹಂಸರೂಪಿ= ದುಃಖನಾಶಕನಾದುದರಿಂದ ಹಂಸನಾಮಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ನಿಷೇಚಕಾಹ್ವಯನಾಗಿ=ಎಲ್ಲರ ಮನೋಭೀಷ್ಣವನ್ನು ಪೂರೈಸುವವನಾದುದರಿಂದ ನಿಷೇಚಕನೆಂಬ ಹೆಸರು ಪಡೆದವನಾಗಿ ಜನರಭಿಲಾಷೆ ಪೂರೈಪ. ಇದಕ್ಕೆ ಮರೀಚಿ, ದಮನ, ಹಂಸ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪದಿಂದ ನಿಷೇಚಕ ನಾಮಕನಾಗಿರುವನೆಂದು ಅರ್ಥಾಂತರವೂ ಉಂಟು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಈ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳೊಳಗೆ ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮರಾದ ಜೀವರೊಳಗೆ ಶ್ರೀವಾಮನದೇವರು ವಾಸವಾಗಿದ್ದು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಬೇಡುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವರು. 'ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವ ಸಹಸ್ರನಾಮಗಳ ಪೈಕಿ, 'ಮರೀಚಿದ ಮನೋಹಂಸಃ' ಮರೀಚಿ, ದಮನ, ಹಂಸ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಮರೀಚಿ ಅಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ (ರಶ್ಮಿ) ಸೂರ್ಯಾದಿಗಳ ಕಿರಣಗಳಿಗೆ ಹೆಸರು. ಸ್ವಯಂ ರಶ್ಮಿಭೂತನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮರೀಚಿ ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ವಿಷ್ಣುಸಹಸ್ರನಾಮ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ 'ಚಲನಾನ್ಮರೀಚಿಃ' ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಚಲನ ಮಾಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಮರೀಚಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಪದ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಮರೀಚಿದಮನ ಎಂದು ಒಂದೇ ಪದವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಂಸಾರ ನಾಶಕನೆಂಬರ್ಥವನ್ನು ಸೂಚಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಮರೀಚಿ, ದಮನ, ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಬರುವುದು, ಅದರ ಪರಿಹಾರ ಹೇಗೆಂದರೆ; ಪದಮಾಡುವಾಗ, ಮರೀಚಿ ಪದವನ್ನು ಎರಡುಸಲ ಉಚ್ಚರಿಸಿದರೆ ಸರಿಹೋಗುತ್ತದೆ; ಹೇಗೆಂದರೆ ಮರೀಚಿ, ಮರೀಚಿ, ದಮನ, ಹಂಸ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡುವುದರಿಂದ ದಾಸರಾಯರ ಮತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವೇನೂ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಈ ಒಂದರ್ಥವನ್ನು ಪದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಶೇರಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಸಾಧುವೆಂದು ಕಂಡರೆ ಅಂಗೀಕರಿಸಬಹುದು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಬಿಡಬಹುದು. ದಮನ ಅಂದರೆ 'ಸಂಸಾರಂ ದಮಯತೀತಿ ದಮನಃ' ಸಂಸಾರವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ದಮನ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಮರೀಚಿ ಪದವನ್ನು, ದಮನ ಪದವನ್ನು, ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥ ಹೇಳಬೇಕಾದರೆ ದಮನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸಂಸಾರ ನಾಶಕನೆಂದರ್ಥ, ಮರೀಚಿ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನನು, ಅಥವಾ ಚಲನ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥ, ಹಂಸನೆಂದರೆ 'ದುಃಖಂಸರ್ವಂ ಹಂತೇತಿ ಹಂಸಃ' ಸಕಲ ದುಃಖವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದರಿಂದ ಹಂಸನೆಂದು ಹೆಸರು. ಹೀಗೆ ಮರೀಚಿ, ದಮನ, ಹಂಸ ಎಂಬ, ವಿಶ್ವಾದಿ ಸಹಸ್ರರೂಪಗಳೊಳಗೆ ಶೇರಿದ ಮೂರುರೂಪಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದ್ದು 'ನಿಷೇಚಕ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಎಲ್ಲರ ಮನೋಭೀಷ್ಣವನ್ನು ಪೂರೈಸುವನು. ನಿಷೇಚಕ=ವರ್ಷಿಸುವುದು ಎಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಮನೋಭೀಷ್ಣವನ್ನು ವರ್ಷಿಸುವವನು ಎಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮಾ ವಿಷ್ಣು ಮಹೇಶ್ವರ ಎಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಅನ್ನದನ್ನಾದನ್ನಮಯ ಸ್ವಯ
ಮನ್ನ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಖಿಳ ಚೇತನ
ಕನ್ನಕಲ್ಪಕನಾಹನನಿರುದ್ಧಾದಿ ನಾಮದಲಿ ||
ಅನ್ಯರನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ಗುಣ ಕಾ
ರುಣ್ಯಸಾಗರ ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು ಹಿ
ರಣ್ಯಗರ್ಭನೊಳಿದ್ದು ಪಾಲಿಸುವನು ಜಗತ್ತಯವಾ || ೨೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಅನ್ನದ=ಅನ್ನವನ್ನು ಪರರಿಗೆ ಕೊಡುವವನು, ಅನ್ನಾದ=ಜನರೊಳಗಿದ್ದು ಅನ್ನವನ್ನು ಭಂಜಿಸುವನು. ಅನ್ನಮಯ=ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಅನ್ನ ಭೂತನು, ಸ್ವಯಮನ್ನ=ಸ್ವಯಂ ಅನ್ನ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು, ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ಯಖಿಳಚೇತನಕೆ, ಅನ್ನ ಕಲ್ಪಕನು=ಅನ್ನವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವವನು. ಹೀಗೆ ಷಿ ವಿಧ ಕಾರ್ಯವನ್ನು, ಅನಿರುದ್ಧಾದಿ ರೂಪದಲಿ=ಅನಿರುದ್ಧ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವ, ನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಷಿ ರೂಪಗಳಿಂದ, ಅಹನು= ಮಾಡುವವನಾಗುವನು. ಅನ್ಯರನು=ಮತ್ತೊಬ್ಬರನು, ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಗುಣಕಾರುಣ್ಯಸಾಗರ=ಗುಣ =ಆನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳು, ಕಾರುಣ್ಯ=ಜನರಲ್ಲಿ ದಯೆ ಮಾಡುವಿಕೆ, ಇವೆರಡು ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ, ಸಾಗರ=ಸಮುದ್ರನಂತೆ ಇರುವ, ಅಥವಾ, ಕಾರುಣ್ಯಸಾಗರ=ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಗುಣ=ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣ ಶೂನ್ಯನಾದರೂ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಗುಣನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು, ರಜೋಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ, ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭನೊಳಿದ್ದು, ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು, ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು, ಜಗತ್ತಯವ=ಮೂರು ಲೋಕವನ್ನು, ಪಾಲಿಸುವ=ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುರೂಪದಿಂದ ಸತ್ತ ಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಪಾಲಿಸುವವನು, ಉಪಲಕ್ಷಣದಿಂದ ಸಂಹಾರವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಮೋಗುಣವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ರುದ್ರರೂಪದಿಂದ ಸಂಹರಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಅನಿರುದ್ಧಾದಿ ಷಿ ರೂಪಗಳಿಂದ ಅನ್ನದ, ಅನ್ನಾದ, ಅನ್ನಮಯ, ಅನ್ನ, ಅನ್ನಕಲ್ಪಕ ಹೀಗೆ ಷಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನು, ಅನ್ನದ ಅಂದರೆ 'ಅನ್ನಂದದಾತೀತಿ ಅನ್ನದಃ' ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಕೊಡುವವನಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅನಿರುದ್ಧ ರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಅನ್ನದಾತರಲ್ಲಿದ್ದು ಅನ್ನಪ್ರದನಾಗುವನು. ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ರೂಪಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಇದ್ದು ಭೋಜನವನ್ನು ಮಾಡುವನು. 'ಅನ್ನಮತ್ತೀತಿ ಅನ್ನಾದಃ' ಅನ್ನವನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಅನ್ನಾದನೆಂದು ಹೆಸರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಅನ್ನಾದನೆಂದೆನಿಸುವನು. ಸ್ವಯಮನ್ನಂ ಅಂದರೆ 'ಅತ್ತೀತ್ಯನ್ನಂ' ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ ಭಕ್ಷಿಸುವುದರಿಂದ ಅನ್ನನೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕಾರ್ಯವು ಸಂಕರ್ಷಣ ರೂಪದಿಂದ ಆಗುವುದು. ನಾರಾಯಣ ರೂಪದಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಚೇತನ ಗಣಗಳಿಗೂ ಅನ್ನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು. ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ತನಗೆ ಆರಿಂದಲೂ ಯಾವ ಕಾರ್ಯವೂ ಆಗಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಏಕೆ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂದರೆ, ಕಾರುಣ್ಯ ಸಾಗರನೆಂದರು, ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದುದರಿಂದಲೇ ಮಾಡುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ರಜೋ ಗುಣವನ್ನು ಉಪಾದಾನವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರೊಳಗಿದ್ದು ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವನು. ಸ್ವಯಂ ವಿಷ್ಣುರೂಪದಿಂದ ಸತ್ತಗುಣೋಪಾದಾನದಿಂದ ಪಾಲಿಸುವನು. ತಮೋಗುಣದಿಂದ ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿದ್ದು ಸಂಹಾರ ಮಾಡುವನು. ಈ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೇನೂ ಆಗಬೇಕಾದುದಿಲ್ಲ, ಪರಾಪೇಕ್ಷೆ ಇಲ್ಲದೆ ಜನರುದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನಾದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಕಾರುಣ್ಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ತ್ರಿಪದ ತ್ರಿದಶಾಧ್ಯಕ್ಷ ತ್ರಿಸ್ಥ
ತ್ರಿಪಥಗಾಮಿನಿಪಿತ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ
ಕೃಪಣವತ್ಸಲ ಕುವಲಯದಳಶ್ಯಾಮ ನಿಸ್ಸೀಮ ||
ಅಪರಿಮಿತ ಚಿತ್ತುಖ ಗುಣಾತ್ಮಕ
ವಪುಷ ವೈಕುಂತಾದಿ ಲೋಕಾ
ಧಿಪ ತ್ರಯೀಮಯ ತನ್ನವರ ನಿಷ್ಕಪಟದಿಂ ಪೊರೆವ || ೨೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತ್ರಿಪದ=ಮೂರು ಪಾದಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗಾಯತ್ರಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, ತ್ರಿದಶಾಧ್ಯಕ್ಷ=ತ್ರಿದಶ= ದೇವತೆಗಳಿಗೆ, ಅಧ್ಯಕ್ಷ=ಅಧಿಪತಿಯು, ತ್ರಿಸ್ಥ=ಶ್ಲೇಷದ್ವೀಪ, ಅನಂತಾಸನ, ವೈಕುಂಠವೆಂಬ ಮೂರು ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವವನು. ತ್ರಿಪಥಗಾಮಿನಿಮೂರು ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಪ್ರವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಗಂಗೆಯ, ಪಿತ=ತಂದೆಯು, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ=ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಯಿಂದ ಲೋಕವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಳಿದವನು, ಕೃಪಣ ವತ್ಸಲ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರಾಗಿದ್ದು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದವರು ಯಾರೋ ಅವರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳ್ಳವನು, ಕುವಲಯದಳಶ್ಯಾಮ= ನೀಲವರ್ಣವಾದ ಕುವಲಯ ಪುಷ್ಪದ ವರ್ಣದಿಂದ ಕೂಡಿದವನು. ನಿಸ್ಸೀಮ=ಎಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದ ಬಲಗುಣಾದಿಗಳಿಂದ

ಕೂಡಿದವನು, ಅಪರಿಮಿತ=ಪರಿಮಿತಿ ಇಲ್ಲದ, ಚಿತ್ಸುಖ=ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಸ್ವರೂಪನು, ಗುಣಾತ್ಮಕ=ಆನಂದಾದಿ ಗುಣಗಳೇ, ವಪುಷ=ಶರೀರವಾಗಿ ಉಳ್ಳವನು, ವೈಕುಂಠಾದಿ ಲೋಕಾಧಿಪ=ವೈಕುಂಠ ಮೊದಲಾದ ಮೂರು ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅರಸನು, ತ್ರಯೀಮಯ=ವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು ಅಥವಾ ವೇದ ಸ್ವರೂಪನು, ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು, ತನ್ನವರ=ತನ್ನ ಭಕ್ತರನ್ನು, ನಿಷ್ಕಪಟದಿಂದ, ಪೊರೆವ=ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- 'ತ್ರಿಪದಗಾಯತ್ರಿ' ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿರುವುದು. ಅಂತಹ ಗಾಯತ್ರೀ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನು, 'ತ್ರಿದಶಾ ವಿಬುಧಾಃ ಸುರಾಃ' ಎಂದು ಅಮರ ಇರುವುದರಿಂದ ತ್ರಿದಶ ಅಂದರೆ ದೇವತೆಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಅಧ್ಯಕ್ಷ. 'ಗಂಗಾತ್ರಿಪದಗಾಯತ್ರೀ' ಎಂಬ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಗಂಗೆಯನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂದರ್ಥ. ವಾಮನಾವತಾರಮಾಡಿ ಬಲಿಯನ್ನು ಮೂರಡಿ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದಾಗ ಮೂರು ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಂದ ೧೪ ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅಳಿದವನು, ಕ್ರಮ ಅಂದರೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಹೆಸರು, ಆದ್ದರಿಂದ ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ ಎಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು. ಕೃಪಣ ಅಂದರೆ ಲೋಭಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಕೃಪಣವತ್ಸಲ ಅಂದರೆ ಲೋಭಿಗಳಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಭಾಗವತ ಏಕಾದಶ ಸ್ಕಂಧದಲ್ಲಿ ಕೃಪಣನು ಯಾರೆಂದು ಉದ್ಧವನು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದಾಗ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳಿದುದು 'ಕೃಪಣೋಯೋಽಜಿತೇಂದ್ರಿಯಃ' ಎಂದು ೧೯ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೪೫ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವರಮಾಡಿರುವರು. ಈ ಶ್ಲೋಕದ ವಿಜಯದ್ವಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಪರ್ಯ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಿ ಆ ಪದದ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿಸ್ಸಂಶಯ ಮಾಡಿರುವರು. ಅದಾವುದೆಂದರೆ 'ವಿಷಯೇದೋಷ ಬುದ್ಧಿಸ್ಸನ್ ಇಂದ್ರಿಯಾಣಾಂ ವಶೇಸ್ಥಿತಃ|| ಕೃಪಣಃ ಸತುಸಂಪ್ರೋಕ್ತೋ ಗುಣಬುದ್ಧಿ ವಿಪರ್ಯಯಃ' ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಸಂಸಾರ ಸುಖವನ್ನು ಸುಖವೆಂದು ಭಾವಿಸದೆ ಅದರಲ್ಲಿ ದೋಷ ಗ್ರಹಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿರೋಣ, ಅದರಾಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರೋಣ, ಇಷ್ಟಿದ್ದರೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೇ ಇರುವವನೇ ಕೃಪಣನು. ಅಂದರೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಇರುವ ಗುಣಕ್ಕೂ, ಬುದ್ಧಿಗೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧ ಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಗುಣವು ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಭಜಿಸುವುದು. ಬುದ್ಧಿಯೋ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಲೊಲ್ಲದು, ಇಂತಹವರು, 'ಸ್ವಾಮಿ! ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಶಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಕ್ತರಲ್ಲದ ನಮ್ಮನ್ನುದ್ದರಿಸೆಂದು' ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದ ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವರು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಉಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥ. ತ್ರಯೀಮಯಿ ಎಂದರೆ 'ಶ್ರೀಭೂಮಿರಿತಿ ರೂಪಾಭ್ಯಾಂ ಪ್ರಕೃತಿರ್ವಿಷ್ಣುನಾಸಹ|| ಶೇತೇ ಶ್ರುತಿ ಸ್ವರೂಪೇಣ ಸ್ತೌತಿಬ್ರಹ್ಮಕಲ್ಪಲಯೇ ಹರಿಂ' ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಗೀತೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ ವೇದವು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಸ್ವರೂಪವೇ ಆದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದ ವೇದಸ್ವರೂಪನೆಂದು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಾಧಕವೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹಾ ಸ್ವಾಮಿಯು ವಂಚನೆ ಇಲ್ಲದೆ ಭಕ್ತರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ಭಾವ. ಆದರೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಬರಬಹುದು, ಹೇಗೆಂದರೆ, ಬಲಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯನ್ನು ವಾಮನ ರೂಪದಿಂದ ವಂಚಿಸಿದನು. ಪಾಂಡವರಿಗೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿದ್ದುದೇ ಆದರೆ ವನವಾಸಾದಿಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪಾಂಡವರು ವನವಾಸಕ್ಕೆ ಹೋದಮೇಲೆ ಅವರನ್ನು ಕಂಡು 'ನಾನು ಊರಲ್ಲಿದ್ದಿದ್ದರೆ ನಿಮಗೆ ಇಂತಹ ಅನರ್ಥವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಸಾಲ್ವರಾಜನ ಸಂಗಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಈ ಅನರ್ಥವು ನಿಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತೆಂದು ನೆಪ ಹೇಳಿಬಿಟ್ಟನು. ಭಗವದಿಚ್ಛೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಿ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ಸೋದರಳಿಯನೂ, ಪರಮ ಪ್ರೀಯನಾದ ಅರ್ಜುನನ ಮಗನೂ ಆದ, ಅಭಿಮನ್ಯು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದನೇ? ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಂಚನೆಯಲ್ಲವೆ, ನಿಷ್ಕಪಟದಿಂದ ಭಕ್ತರನ್ನು ಪೊರೆವ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಹುದು? ಅಂದರೆ ಇವುಗಳು ಭಕ್ತರನ್ನು ವಂಚಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲ, ಬಲಿಯನ್ನು ಬೇಡಿದುದರಿಂದ ಅವನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ ಪ್ರಖ್ಯಾತಿ ಪಡಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ವನವಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ಪಾಂಡವರ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳ ಅಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ವ್ಯಕ್ತವಾದಂತಾಯಿತು, ಅಭಿಮನ್ಯು ಹುಟ್ಟುವಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ '೧೬ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಮಗನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಬರುವನೆಂದು ಚಂದ್ರನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ವರಕೊಟ್ಟುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಸತ್ಯಮಾಡಲು ಅವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಸತ್ಯಸಂಕಲ್ಪನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಾನು ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಷ್ಟವಾದಂತೆ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಅನಂತ ಸುಖವೇ ಆಗುವುದು. ಭಕ್ತರಿಗೆ ಕಷ್ಟಕೊಡುವುದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಅವನೇ ಬಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಕಷ್ಟದ ಫಲವನ್ನು ಅವನ ಏಕಾಂತ ಭಕ್ತರು ಬಲ್ಲರು. ಇದಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ದಾಸರಾಯರುಗಳು ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಷ್ಟವನ್ನೇ ಕೊಡೆಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡಿರುವುದೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅಂತು ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಭಕ್ತರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಅವನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಹೊರತು ಕೆಡಿಸುವ ಉದ್ದೇಶವೆಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ದಾಸರಾಯರು ಈ ಮಾತನ್ನು ಹೇಳಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಯಾರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಲವಣಮಿಶ್ರಿತ ಜಲವು ತೋರ್ಪದು

ಲವಣದೋಷಾದಿಯಲಿ ಜಿಹ್ವೆಗೆ

ವಿವರಗೃಹಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗುವದೇನೊ ನೋಳ್ವರಿಗೆ ||

ಸ್ವವಶವ್ಯಾಪೀಯನಿಸಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀ

ಧವ ಚರಾಚರದೊಳಗೆ ತುಂಬಹ

ನವಿದಿತನ ಸಾಕಲ್ಯಬಲ್ಲವರಾರು ಸುರರೊಳಗೆ || ೨೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಲವಣಮಿಶ್ರಿತ=ಉಪ್ಪುಶೇರಿದ ಜಲವು, ಲವಣದೋಪಾದಿಯಲಿ= ಉಪ್ಪಿನಂತೆಯೆ, ಜಿಹ್ವೆಗೆ= ನಾಲಿಗೆಗೆ, ತೋರ್ಪದು=ತೋರುವುದು, ನೋಳ್ವರಿಗೆ=ನೋಡುವ ಜನರಿಗೆ, ವಿವರಗೈಸಲು=ಉಪ್ಪನ್ನು ಬೇರೆ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಲು, ಶಕ್ಯವಾಗುವದೇನೋ, ಲಕ್ಷೀಧವ =ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯು, ಸ್ವಪಶವ್ಯಾಪೀಯೆನಿಸಿ=ಸ್ವತಂತ್ರದಿಂದ ತಾನೆ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನೆಂದೆನಿಸಿ, ಚರಾಚರದೊಳಗೆ=ಸ್ಥಾವರ ಜಂಗಮಾತ್ಮಕವಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ, ತುಂಬಿಹನು, ಅವಿದಿತನ=ತನ್ನ ಸ್ವರೂಪವು ಇಂತಹದೆಂದು ಪರರಿಗೆ ಕಾಣಿಸಿ ಕೊಳ್ಳದವನ, ಸುರರೊಳಗೆ=ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ, ಸಾಕಲ್ಯ=ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಬಲ್ಲವರಾರು!

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪನ್ನು ಸೇರಿಸಿ, ಆ ನೀರನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡರೆ ಮಾತ್ರ ಉಪ್ಪು ಕಾಣುವುದು. ನೀರನ್ನು ಕಣ್ಣಿಂದ ನೋಡಿದರೆ ಉಪ್ಪು ಕಾಣುವುದೇ? ಆ ಉಪ್ಪನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ತೋರಿಸಲು ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವೇ? ಹಾಗೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಬೆರೆತಂತೆ ಸರ್ವತ್ರ ತುಂಬಿರುವನು, ಇಂತಹ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರಿಯಲು ರಮಾದೇವಿಯರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ, ಹಾಗಿರಲು ಇನ್ನು ಇತರ ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಸಾಕಲ್ಯೇನ ಕಾಣುವುದೆಂತು? ದೇವತೆಗಳೇ ಕಾಣದಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯರ ಪಾಡೇನು? ಅವನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಎಕ್ವಿಂಚಿತ್ ಬಲ್ಲರೇ ಹೊರತು ಸಾಕಲ್ಯವಾಗಿ ಯಾರೂ ಅರಿಯರು. ಭಗವದನುಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವರು ಏನೇನೂ ಅರಿಯರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸರ್ವತ್ರ ಪರಮಾತ್ಮನಿದ್ದು ತನ್ನನ್ನು ಭಜಿಸುವವರನ್ನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಉದ್ಧರಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ವ್ಯಾಪ್ಯನಂದದಿ ಸರ್ವಜೀವರೊ
 ಳಿಪ್ಪ ಚಿನ್ಮಯ ಘೋರಭವಸಂ
 ತಪ್ಯ ಮಾನರುಭಜಿಸೆ ಭಕುತಿಗಳಿಂದಲಿಹಪರದಿ ||
 ಪ್ರಾಪ್ಯನಾಗುವನವರವಗುಣಗ
 ಳೊಪ್ಪಿಕೊಂಬನು ಭಕ್ತವತ್ಸಲ
 ತಪ್ಪಿಸುವ ಜನ್ಮಾದಿದೋಷಗಳವರಿಗನವರತ || ೨೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಚಿನ್ಮಯ=ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನು, ವ್ಯಾಪ್ಯನಂದದಿ=ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟವನಂತೆ, ಸರ್ವಜೀವರೊಳಿಪ್ಪ, ಘೋರಭವ=ಭಯಂಕರವಾದ ಸಂಸಾರ ತಾಪದಿಂದ, ಸಂತಪ್ಯಮಾನರು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಾಪಗೊಂಡವರು, ಭಕುತಿಗಳಿಂದಲಿ, ಭಜಿಸೆ=ಭಜಿಸಲು, ಇಹಪರದಿ=ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ= ಅವರಿಗೆ ಲಭ್ಯನಾಗುವನು, ಅವರ, ಅವಗುಣವ=ದುರ್ಗುಣಗಳನ್ನು, ಭಕ್ತವತ್ಸಲ, ಒಪ್ಪಿಕೊಂಬನು, ಅವರಿಗೆ=ಆ ಭಜಿಸುವ ಭಕ್ತರಿಗೆ, ಅನವರತ=ಶಾಶ್ವತವಾಗಿ, ಜನ್ಮಾದಿ ದೋಷಗಳ= ಜನನ ಮರಣಾದಿ ಕ್ಲೇಶಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:-ವ್ಯಾಪ್ತನೆಂದರೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ, ಸಂಪುಟದಂತೆ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನೂ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿರುವವನು. ವ್ಯಾಪ್ಯನೆಂದರೆ ಆವರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವನೆಂದರ್ಥ. ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವ್ಯಾಪ್ತರಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜೀವರಂತೆ ಸರ್ವ ಜೀವರೊಳಗೂ ಇರುವನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಘೋರವಾದ ಸಂಸಾರದಿಂದ ಸಂತಪ್ತರಾಗಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕವರಾರೊ, ಅವರಿಗೆ 'ಭಕ್ತವತ್ಸಲನೆಂದು ಬಿರಿದು ಪೊತ್ತಾಮೇಲೆ ಭಕ್ತರಧೀನನಾಗಿರಬೇಡವೆ' ಎಂಬ ದಾಸರಾಯರ ವಾಕ್ಯದಂತೆ ಸ್ವಯಂ ವಶನಾಗುವನು. ಅವರಲ್ಲಿರುವ ಅವಗುಣಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷೀಕರಿಸನು. ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು, ಆ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬರುವ ಜನನ ಮರಣಾದಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ, ಶಾಶ್ವತ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ನೀನೇ ಗತಿ ಎಂದು ನಂಬಿದವರಿಗೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಭಕ್ತಿಜ್ಞಾನಾದಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಎಲ್ಲಾ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅವರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಹಲವು ಬಗೆಯಲಿ ಹರಿಯ ಮನದಲಿ
 ಒಲಿಸಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಏನುಮಾಡುವ
 ಕೆಲಸಗಳನವನಂಘ್ರಿ ಪೂಜೆಗಳೆಂದು ನೆನವುತಿರು ||
 ಹಲಧರಾನುಜತಾನೆ ಸರ್ವ
 ಸ್ಥಳಗಳಲಿ ನೆಲಿಸಿದ್ದು ನಿಶ್ಚಂ
 ಚಲಭಕುತಿ ಸುಜ್ಞಾನಭಾಗ್ಯವ ಕೊಟ್ಟು ಸಂತ್ಯೆಪ || ೨೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಹಲವುಬಗೆಯಲಿ=ನಾನಾ ಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ, ಹರಿಯು, ಮನದಲಿ, ವಲಿಸಿ=ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ, ನಿಲ್ಲಿಸಿ=ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಏನುಮಾಡುವ ಕೆಲಸಗಳನು=ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಆ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು, ಅವನ=ಪರಮಾತ್ಮನ, ಅಂಘ್ರಿಪೂಜೆಯೆಂದು=ಪಾದ ಪೂಜೆಯೆಂದು, ನೆನವುತಿರು=ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರು, ಹಲಧರಾನುಜ= ಬಲರಾಮನ ತಮ್ಮನಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನೆ, ಸರ್ವಸ್ಥಳಗಳಲಿ, ನೆಲಸಿದ್ದು, ನಿಶ್ಚಂಚಲ ಭಕುತಿ ಸುಜ್ಞಾನ ಭಾಗ್ಯವ, ಕೊಟ್ಟು ಸಂತೈಪ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸರ್ವಪ್ರಕಾರದಿಂದಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಒಲಿಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಿಶ್ಚಂಚಲವಾಗಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನೀನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ಕೆಲಸವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜೆ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನೇ ಸರ್ವತ್ರ ಇದ್ದು ನೀನು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ತನ್ನ ಪೂಜೆಯೆಂದೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಅವಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು, ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ನಿನ್ನನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುವನು. ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಸಚ್ಚಿಷ್ಯರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪದೇಶ ರೂಪವಾಗಿ ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ.

ದೋಷಗಂಧವಿದೂರ ನಾನಾ

ವೇಷಧಾರಕನೀ ಜಗತ್ರಯ

ಪೋಷಕ ಪುರಾತನಪುರುಷ ಪುರುಹೂತಮುಖವಿನುತ ||

ಶೇಷವರಪರ್ಯಂಕಶಯನ ವಿ

ಭೀಷಣಪ್ರಿಯ ವಿಜಯಸಖ ಸಂ

ತೋಷಬಡಿಸುವ ಸುಜನರಿಗಿಷ್ಟಾರ್ಥಗಳ ಪೂರೈಸಿ || ೨೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದೋಷ ಗಂಧವಿದೂರ=ದೋಷವೆಂಬ ವಾಸನೆಯೇ ಸೋಕದವನು; ನಾನಾ ವೇಷಧಾರಕ= ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪಕನಾಗಿಯೂ, ಮತ್ಯಕೂರ್ಮಾದಿ ಅವತಾರ ರೂಪಗಳಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವವನು; ಈ ಜಗತ್ರಯ ಪೋಷಕ= ಮೂರು ಲೋಕ ವಾಸಿಗಳಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪೋಷಣೆ ಮಾಡುವವನು; ಪುರಾತನ ಪುರುಷ =ಆದಿ ಇಲ್ಲದವನು; ಪುರುಹೂತ ಮುಖವಿನುತ=ಇಂದ್ರಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನು; ಶೇಷವರ ಪರ್ಯಂಕ ಶಯನ=ಶೇಷನೆಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಮಲಗಿರುವವನು; ವಿಭೀಷಣಪ್ರಿಯ; ವಿಜಯಸಖ=ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಸಖನು; ಇಂತಹಾ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಸುಜನರ, ಇಷ್ಟಾರ್ಥಗಳ, ಪೂರೈಸಿ, ಸಂತೋಷ ಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ದೋಷಗಂಧವಿದೂರನೆಂದರೆ ಲೇಶವಾದರೂ ದೋಷದವಾಸನೆಯು ಹತ್ತದಿದ್ದವನೆಂದರ್ಥ. ವಿಷ್ಣುರಹಸ್ಯ ೧೫ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೩೧ನೆಯ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ “ಯಥಾನಾಲೋಕತೇ ಸೂರ್ಯಸ್ತಮೋಲೇಶಮಪಿಕ್ಷಚಿತ್” ತಥಾದುಃಖಸ್ಯಲೇಶೋಪಿ ಕಹಿಚಿನ್ನಮಯೇಕ್ಷತೆ” ಸೂರ್ಯನು ಲೇಶವಾದರೂ ಕತ್ತಲನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾಣಲಾರನೋ ಹಾಗೆ ನಾನು ಯಾವ ಕಾಲದಲ್ಲಾದರೂ ದುಃಖದ ಲೇಶವನ್ನೂ ಕಾಣಲಾರೆನು. ಎಂದು ಹಯ-ಗ್ರೀವರೂಪಿ ಶ್ರೀ ಪರಮಾತ್ಮನು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಹೇಳಿರುವನು; ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ “ದೋಷಗಂಧವಿದೂರ” ನೆಂದು ದಾಸರಾಯರು ಹೇಳಿರುವರು.

ಶ್ರೀಮಹೀಸೇವಿತ ಪದಾಂಬುಜ

ಭೂಮಸದ್ಭಕ್ತೈಕಲಭ್ಯ ಪಿ

ತಾಮಹಾದ್ಯಮರಾಸುರಾರ್ಚಿತಪಾದ ಪಂಕೇಜ ||

ವಾಮ ವಾಮನ ರಾಮ ಸಂಸಾ

ರಾಮಯೌಷಧ ಹೇ ಮಮಕುಲ

ಸ್ವಾಮಿ ಸಂತೈಸೆನಲು ಬಂದೊದಗುವನು ಕರುಣಾಳು || ೩೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯವರು, ಮಹೀ=ಭೂದೇವಿಯರು, ಇವರುಗಳಿಂದ, ಸೇವಿತಪದಾಂಬುಜ= ಸೇವಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾದಕಮಲ ಉಳ್ಳವನೆ, ಭೂಮ=ಎಲೈ ಪೂರ್ಣ! ಸದ್ಭಕ್ತೈಕಲಭ್ಯ= ಉತ್ತಮವಾದ ಭಕ್ತಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ವಶನಾಗುವವನೆ! ಪಿತಾಮಹಾದಿ= ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಅಮರ=ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸುರ=ಅಸು ಅಂದರೆ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣದೇವರು; ಅವರಲ್ಲಿ ರತರು ಅಂದರೆ ಆಸಕ್ತಿ ಉಳ್ಳ ಗರುಡ ಶೇಷಾದಿ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೆಂದರ್ಥ; ಇಂತಹಾ ಸಕಲ ದೇವತಾಗಣಗಳಿಂದಲೂ, ವಾಯು ದೇವರನ್ನು ಗುರುತ್ತೇನ ಭಾವಿಸಿದ ಸಕಲ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ಕೂಡ, ಅರ್ಚಿತ=ಪೂಜಿತವಾದ; ಪಾದ ಪಂಕೇಜ= ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನೆ! ವಾಮ=ಮನೋಹರನೆ! ವಾಮನ! ರಾಮ! ಸಂಸಾರಾಮಯೌಷಧ =ಸಂಸಾರವೆಂಬ ರೋಗಕ್ಕೆ ಔಷಧಭೂತನೆ! ಹೇ ಮಮಕುಲಸ್ವಾಮಿ=ಎಲೈ ನನ್ನ ಕುಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದವನೆ! ಸಂತೈಸು! ಎನಲು=ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಲು, ಕರುಣಾಳು, ಬಂದೊದಗುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- “ಪಿತಾಮಹಾದ್ಯಮರಾ ಸುರಾರ್ಚಿತ” ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪಿತಾಮಹಾದಿ=ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಅಮರ=ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ಅಸುರಾರ್ಚಿತ= ದೈತ್ಯರುಗಳಿಂದಲೂ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನೆಂದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು. ಅಸುರರು ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ದೈತ್ಯರೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿದರೆ, ದೈತ್ಯರಿಂದ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲ ಉಳ್ಳವನು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಲು, ದೈತ್ಯರು ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಪೂಜಿಸುವುದು ಅಸಂಭವವೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕರ್ತರು, “ಅಸುಷುರತಃ ಅಸುರಃ” ಪ್ರಾಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದವರಿಂದ ಅಸುರ ಎಂದು ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಹೆಸರೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವರು. ಹೀಗೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಬಾಧಕ ಕಾಣುವುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ; ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ವಾಯುದೇವರಿಂದಲೂ, ಅರ್ಚಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥವಾಗುವುದು. ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳು ಅಂದಮೇಲೆ ವಾಯುದೇವರು ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಯೇ ಇರುವರು. ಅಸುರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಗ್ರಹಣಮಾಡುವುದು ಪುನರುಕ್ತಿ ದೋಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಸುರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಪ್ರಾಣದೇವರ ಪರ ಮಾಡುವುದು ಯೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. ಹಾಗಾದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಅರ್ಥಮಾಡಬೇಕೆಂದರೆ; ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ೨೪ ತತ್ವೇಶರ ಪೈಕಿ ಪ್ರಾಣದೇವರೇ ಯುವರಾಜರಂತೆ ೨೩ ತತ್ವೇಶರಿಗೂ ಉತ್ತಮರು. ಎಲ್ಲ ತತ್ವೇಶರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬ ವಾಯು ದೇವರಿದ್ದರೆ ಪ್ರಾಣವಿದೆ ಎನ್ನುವರು. ಎಲ್ಲಾ ತತ್ವೇಶರು ಇದ್ದರೂ ವಾಯುದೇವರು ಒಬ್ಬರು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಶರೀರದಿಂದ ಯಾವಕಾರ್ಯವೂ ಆಗುವಂತಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ “ಅಗ್ನಿರ್ವಾಚಾ ಮುಖಿಂಭೇಜಿ” ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕ ಮೊದಲು ಅಗ್ನಿದೇವರು ಮುಖದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರು. ವಿರಾಟ್ ಶರೀರವು ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಎಂದು ಉಪಕ್ರಮ ಮಾಡಿ ೨೩ ತತ್ವೇಶರು ಶರೀರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದರೂ ವಿರಾಟ್ ಶರೀರವು ಏಳಲಿಲ್ಲ. “ಚಿತ್ತೇನಹೃದಯಂ ಚೈತ್ಯಃಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಃ ಪ್ರಾವಿಶದ್ಯದಾ| ವಿರಾಟ್‌ತದೈವ ಪುರುಷಃ ಸಲಿಲಾದುದತಿಷ್ಠತ್” ಚಿತ್ತಾಭಿಮಾನಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು; ವಾಯುದೇವರೇ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು. ಅವರಂತರ್ಯಾಮಿ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಹೀಗೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾಯುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿದ ಕೂಡಲೆ ವಿರಾಟ್ ಶರೀರವು ಎದ್ದಿತು. ಎಂದು ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೆ ಸರ್ವ ಚೇತನೋತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವರು. ಅಸು ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ಪ್ರಾಣ ಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯರೆ ವಾಯುದೇವರು. “ಅಸೌರತಾಃ ಅಸುರಾಃ” ಅಂದರೆ ಪ್ರಾಣದೇವರಲ್ಲಿ ಯಾರು ನಿರತರಾಗಿ ಅವರನ್ನು ನಂಬಿ, ವಾಯು ಮತವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಅಸುರಾಃ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಕೂಡುವುದು. “ಪಿತಾಮಹಾದ್ಯಮರಾ ಸುರಾರ್ಚಿತ” ಎಂಬ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ದೇವತೆಗಳಲ್ಲದ ಇತರರಾದ ವಾಯು ಮತಾವಲಂಬಿಗಳಿಂದಲೂ ಸಹ ಪೂಜಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲ ಉಳ್ಳವನೆಂಬ ಅರ್ಥವು ಸಾಧುವೆಂದು ಕಾಣುವುದು. ಯಾರು ವಾಯು (ಮಧ್ವ) ಮತವನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದವರೋ ಅವರೇ ಹರಿಸರ್ವೋತ್ತಮ, ವಾಯು ಜೀವೋತ್ತಮ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಕೂಡಿ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೆಂದು ಭಜಿಸುವರು, ಇತರರು ಹಾಗೆ ಭಜಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದ್ವೈತಿಗಳು ಈಶ್ವರ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳು; ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಿಗಳು ಕೇವಲ ವಿಷ್ಣುದೀಕ್ಷಾ ಬದ್ಧರಾಗಿ ವೈಷ್ಣವರಾಗಿದ್ದರೂ “ಯಸ್ತಾದ್ವೈಷ್ಟಿ ಸಮಾಂದ್ವೈಷ್ಟಿ” ನನ್ನ ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷಮಾಡುವವರನ್ನು ನನ್ನಲ್ಲಿ ದ್ವೇಷ ಮಾಡಿದಂತೆಯೇ ಭಾವಿಸುವೆನು; ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನ ವಾಕ್ಯವಿರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿರೋಧವಾಗಿ, ರುದ್ರಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದ್ವೇಷವನ್ನು ಬೆಳೆಸುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಧ್ವಮತಾವಲಂಬಿಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ತಾರತಮ್ಯ ಪ್ರಕಾರ ಭಗವಂತನನ್ನು ಭಜಿಸುವರು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಅನಿಮಿತ್ತ ಬಂಧುವಾದ ಸ್ವಾಮಿಯು ನಿಷ್ಕಾಮದಿಂದಲೆ ಸಾಕ್ಷಿಕಾದಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ದನುಜದಿವಿಜರೊಳಿದ್ದು ಅವರವ
 ರನುಸರಿಸಿ ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಳ್ವನು
 ಜನನ ಮರಣಾದ್ಯಖಿಳ ದೋಷವಿದೂರ ಎಮ್ಮೊಡನೆ ||
 ಜನಿಸುವನು ಜೀವಿಸುವ ಸಂರ
 ಕ್ಷಣೆಯ ಮಾಡುವನೆಲ್ಲಕಾಲದಿ
 ಧನವಕಾಯಿಹ ಸರ್ಪನಂತನಿಮಿತ್ತಬಾಂಧವನು || ೩೧ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದನುಜ ದಿವಿಜರೊಳಿದ್ದು=ದೈತ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು, ಅವರವರನು, ಅನುಸರಿಸಿ, ಕರ್ಮಗಳ ಮಾಳ್ವನು. ಜನನ ಮರಣಾದ್ಯಖಿಳ ದೋಷವಿದೂರ=ಹುಟ್ಟುವಿಕೆ, ಸಾಯುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದವನು, ಎಮ್ಮೊಡನೆ=ನಾವು ಹುಟ್ಟುವಾಗ, ಜನಿಸುವನು, ಜೀವಿಸುವನು=ನಾವು ಜೀವಿಸಿರುವಾಗ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದು ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬರುವನು. ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲಿ, ಧನ ಕಾಯಿಹ ಸರ್ಪನಂತೆ=ನಿಧಿಯನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವ ಹಾವಿನಂತೆ, ನಿಷ್ಕಾಮನಾಗಿ, ಅನಿಮಿತ್ತ ಬಾಂಧವನು, ರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಅವರು ಮಾಡುವ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿ, ಸ್ತೋತ್ರ ಪೂಜೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಅವರನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡುವನು. ದೈತ್ಯರೊಳಗಿದ್ದು ತನ್ನೊಳು ದ್ವೇಷಾದಿಗಳು ದೇವತಾ ದ್ವೇಷಾದಿ ತಮಸ್ಸಾಧನವಾದ

ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಅವರನ್ನನುಸರಿಸಿ ತಾನು ಮಾಡುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಜನನ ಮರಣಾದಿ ದೋಷಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಜೀವರು ಗರ್ಭಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಶರೀರಗಳಿಂದ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದಾಗ ತಾನೂ ಜನಿಸುವನು. ಅವರು ಬೆಳೆಯುವಾಗ ತಾನೂ ಬೆಳೆಯುತ್ತಾ ಬರುವನು. ಹಣವನ್ನು ಕಾದುಕೊಂಡಿರುವ ಸರ್ಪವು ಹೇಗೆ ಆ ಹಣವನ್ನು ತನ್ನ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕವಾಗಿ ಕಾದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅದನ್ನು ಕೊಡದೆ ರಕ್ಷಿಸುವುದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾವ ನಿಮಿತ್ತವೂ ಇಲ್ಲದೆ ಜೀವರಿಗೆ ಬಾಂಧವನೆನಿಸಿ, ಸರ್ಪಕಾಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅವರನ್ನು ಬಂಧುಗಳಂತೆ ರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರಿಗೆ ಕಾಣದಿರುವ ಅನಾದಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ನೋಡುವವರಿಗೆ ಆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಬಿಸರುಹಾಪ್ತಾಗಸದಿ ತಾನುದ
ಯಿಸಲು ವೃಕ್ಷಂಗಳಿಗೆ ನೆಳಲು ಪಸ
ರಿಸುವವಿಳಿಯೊಳಗಸ್ತಮಿಸಲಲ್ಲೆ ಲೀನಿಪವು ||
ಶ್ವಸನ ಮುಖ್ಯಮರಾಂತರಾತ್ಮಕ
ನೊಶದೊಳಿರುತಿಪ್ಪವು ಜಗತ್ರಯ ||
ಬಸರೊಳಿಂಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲ ಕರ್ಮವ ತೋರ್ಪ ನೋಳ್ವರಿಗೆ || ೩೨ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬಿಸರುಹಾಪ್ತ=ಕಮಲಕ್ಕೆ ಆಪ್ತನಾದ ಸೂರ್ಯನು, ಆಗಸದಿ= ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ, ತಾನು ಉದಯಿಸಲು, ವೃಕ್ಷಂಗಳ ನೆಳಲು, ಪಸರಿಸುವವು=ಗಿಡದ ಬುಡದಲ್ಲಿ ಹರಡಿ ಇರುವವು. ಇಳಿಯೊಳಗೆ=ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ, ಅಸ್ತಮಿಸಲು=ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಯವಾಗಲು, ಅಲ್ಲೆ, ಲೀನಿಪವು=ಅಲ್ಲೆ ಮರೆಯಾಗುವವು. ಶ್ವಸನಮುಖ್ಯ= ವಾಯುದೇವರು ಮೊದಲಾದ, ಅಮರಾಂತರಾತ್ಮಕನ=ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಒಶದೊಳಿರುತಿಪ್ಪವು (ಜಗತ್ರಯವು). ಜಗತ್ರಯ=ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು, ಬಸರೊಳು=ತನ್ನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ, ಇಂಬಿಟ್ಟು=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ನೋಳ್ವರಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಕರ್ಮವ, ತೋರ್ಪ= ತೋರ್ಪಡಿಸುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸೂರ್ಯನು ಉದಯವಾದರೆ ಗಿಡಮರಗಳ ನೆಳಲು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಅಸ್ತಮಯವಾಗಲು, ಅಲ್ಲೆ ಮರೆಯಾಗುವುದು. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮ ವಾಯು ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳ ಅಂತರಾತ್ಮಕನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ ವಶದಲ್ಲಿ ಈ ಮೂರು ಲೋಕಗಳೂ ಇರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಉದರದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಲಗಿರುವಾಗ ಯಾವ ಜೀವರ ಕಾರ್ಯವೇನು ಎಂಬುವುದು ಯಾವ ಜೀವರಿಗೂ ಗೊತ್ತಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಜೀವರನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ತಂದಕೂಡಲೆ ಅವರವರು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವರವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಿ ಆಯಾ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನೋಳ್ವರಿಗೆ ತೋರ್ಪಡಿಸುವನು. ಸೂರ್ಯನು ಅಸ್ತಮಯವಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಳಲು ಕಾಣದೆ ಉದಯವಾದ ಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಕಾಣುವುದೋ ಹಾಗೆ, ಪ್ರಳಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನರ ಕರ್ಮಗಳು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನು ಯೋಗನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿರುವುದರಿಂದ ಅಸ್ತಮಯೋಪಮಾನ. ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಮೇಲೆ ಉದಯವಾದಂತೆ ಜನರ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸುವನು.

ತ್ರಿಭುವನೈಕಾರಾಧ್ಯ ಲಕ್ಷ್ಮೀ
ಸುಭುಜಯುಗಳಾಲಿಂಗಿತಾಂಗ
ಸ್ವಭು ಸುಖಾತ್ಮ ಸುವರ್ಣವರ್ಣ ಸುಪರ್ಣ ವರವಾಹನ ||
ಅಭಯದನಂತಾರ್ಕ ಶಶಿಸಂ
ನಿಭ ನಿರಂಜನ ನಿತ್ಯದಲಿ ತನ
ಗಭಿನಮಿಸುವರಿಗೀವ ಸರ್ವಾರ್ಥಗಳ ತಡಿಯದಲೆ || ೩೩ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ತ್ರಿಭುವನೈಕಾರಾಧ್ಯ=ಮೂರು ಲೋಕದ ಜನರಿಂದಲೂ ಮುಖ್ಯ ಪೂಜ್ಯನಾದ, ಲಕ್ಷ್ಮೀಸುಭುಜ ಯುಗಳಾಲಿಂಗಿತಾಂಗ= ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯವರ ಎರಡು ಬಾಹುಗಳಿಂದ ಆಲಿಂಗನ ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟ ಶರೀರ ಉಳ್ಳ, ಸ್ವಭು=ತನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ತಾನೇ ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸುವ, ಸುಖಾತ್ಮ=ಸುಖ ಸ್ವರೂಪನಾದ, ಅಥವಾ, ಸ್ವಭು ಸುಖಾತ್ಮ=ತನ್ನಿಂದ ತಾನೇ ಹುಟ್ಟಿದ ಸುಖ ಸ್ವರೂಪನಾದ (ಸ್ವರಮಣಿಯಿಂದರ್ಥ). ಸುವರ್ಣವರ್ಣ= ಚಿನ್ನದಂತೆ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳ, ಸುಪರ್ಣ ವರವಾಹನ=ಗರುಡನೆಂಬ ಉತ್ತಮವಾದ ವಾಹನ ಉಳ್ಳ, ಅಭಯದ= ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಭಯವನ್ನು ಕೊಡುವ, ಅನಂತಾರ್ಕ

ಶಶಿಸನ್ನಿಭ=ಅನಂತ ಸೂರ್ಯರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶ ಉಳ್ಳವನಾದರೂ ಅನೇಕ ಚಂದ್ರರಂತೆ ಶೀತ ಕಿರಣನಾದ, (ದಯೆಯೆಂಬ ಶೀತಳ ರಸಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನೆಂದರ್ಥ.) ನಿರಂಜನ= ದೋಷರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ನಿತ್ಯದಲಿ ತನಗೆ ಅಭಿನಮಿಸುವರಿಗೆ=ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುವವರಿಗೆ, ತಡಿಯದಲಿ=ಸಾವಕಾಶ ಮಾಡದೆ, ಸರ್ವಾರ್ಥಗಳ=ಸಕಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು, ಈವ=ಕೊಡುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಸ್ವಪ್ನವಾಗಿರುವುದು.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಪ್ರತಿ ದಿವಸದ (ತ್ರಿಷವಣ) ತ್ರಿಸಂಧ್ಯಾಕಾಲಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದ ತ್ರಿಭಾಗದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಪೂಜಿಸುವುದೇ ತ್ರಿಷವಣದಲ್ಲಿ ಹೋಮಿಸುವ ಯೋಗವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಕವಿಗಳಿಂದಲಿ ತಿಳಿದು ಪ್ರಾತಃ
ಸವನ ಮಾಧ್ಯಂ ದಿನವು ಸಾಯಮ
ಸವನಗಳು ವಸುರುದ್ರ ಆದಿತ್ಯರೊಳು ರಾಜಿಸುವ ||
ಪವನನೊಳು ಕೃತಿಜಯ ಸುಮಾಯಾ
ಧವನ ಮೂರ್ತಿ ತ್ರಯವ ಚಿಂತಿಸಿ
ದಿವಸವೆಂಬಾಹುತಿಗಳಿಂದರ್ಚಿಸುತ ಸುಖಿಸುತಿರು || ೨೪ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಕವಿಗಳಿಂದಲಿ=ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ, ಪ್ರಾತಃ ಸವನ=ಪ್ರಾತಃ ಸಂಧ್ಯಾ ಕಾಲದ, ಆಹುತಿಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು, ಮಾಧ್ಯಂ ದಿನವು=ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಕಾಲದ ಆಹುತಿಯ ಕ್ರಮವನ್ನೂ, ಸಾಯಮ ಸವನಗಳು=ಸಾಯಂಕಾಲ ಸಂಧ್ಯಾ ಆಹುತಿ ಕ್ರಮವನ್ನು, ತಿಳಿದು, ಈ ಮೂರು ಸವನಗಳಿಗಭಿಮಾನಿಗಳಾದ, ವಸು ರುದ್ರ ಆದಿತ್ಯರೊಳು=ವಸುಗಣ, ರುದ್ರಗಣ, ಆದಿತ್ಯಗಣ ಇವರೊಳಗೆ, ರಾಜಿಸುವ=ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವ, ಪವನನೊಳು= ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರೊಳಗೆ, ಕೃತಿ ಜಯ ಸುಮಾಯಾಧವನ=ಕೃತಿ, ಜಯಾ, ಮಾಯಾ ಎಂಬ ಮೂರು ಲಕ್ಷ್ಮೀರೂಪಗಳ ಪತಿಗಳಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವರ, ಮೂರ್ತಿ ತ್ರಯವ=ಮೂರು ರೂಪಗಳನ್ನು, ಚಿಂತಿಸಿ, ದಿವಸವೆಂಬ, ಆಹುತಿಗಳಿಂದ, ಅರ್ಚಿಸುತ, ಸುಖಿಸುತಿರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಯಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಆಹುತಿ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ತ್ರಿಸವನವೆಂದು ಸಂಕೀತ. ಈ ಪ್ರಾತಃ ಸವನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಸವನ, ಸಾಯಂ ಸವನವೆಂಬ ಮೂರು ಸವನಗಳಿಗೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ವಸುಗಣ, ರುದ್ರಗಣ ಆದಿತ್ಯಗಣರು. ಈ ಮೂರು ಗಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಾರತೀರಮಣ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣದೇವರಿರುವರು. ಅವರೊಳಗೆ, ಕೃತಿರಮಣ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಜಯಾರಮಣ ಸಂಕರ್ಷಣ, ಮಾಯಾರಮಣ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಮಾಡುವನೆಂದು ತಿಳಿದು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ನಮ್ಮ ಆಯುಷ್ಯದ ದಿನಗಳನ್ನೇ ಹವಿಸೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಯಾಗ ಮಾಡಿದ ಉತ್ತಮ ಫಲವೇ ಬರುವುದೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಅವತಾರಿಕೆ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ರಿಷವಣಕ್ಕೂ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ವಸುಗಣ, ರುದ್ರಗಣ, ಆದಿತ್ಯ ಗಣಗಳೆಂತಲೂ, ಆ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವ ಹೀಗೆ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿರುವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಈ ಪದ್ಯದಿಂದ ಮನುಷ್ಯಾಯುಷ್ಯವನ್ನು ತ್ರಿಸವನಕ್ಕೆ ಹಂಚಿ ಯಾವ ಯಾವ ಗಣಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೆಷ್ಟು ವರ್ಷಗಳು ಇರುತ್ತಾರೆಂಬುವುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಚತುರ ವಿಂಶತ್ಯಬ್ದ ವಸುದೇ
ವತೆಗಳೊಳು ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ನಿಷ್ಪನು
ಚತುಶ್ಚತ್ವಾರಿಂಶತಿಗಳಲಿ ಸಂಕರ್ಷಣಾಖ್ಯ ||
ಹುತ ವಹಾಕ್ಷನೊಳಹನು ಮಾಯಾ
ಪತಿಯು ಹದಿನಾರಧಿಕದ್ವಾತ್ತಿಂ
ಶತಿ ವರುಷಗಳಲಿಪ್ಪನಾದಿತ್ಯನೊಳು ಸಿತಕಾಯ || ೨೫ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಚತುರ ವಿಂಶತ್ಯಬ್ದ=೨೪ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ, ವಸುದೇವತೆಗಳೊಳು=ಅಷ್ಟವಸುಗಳಲ್ಲಿ, ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನಿಷ್ಪನು. ಚತುಶ್ಚತ್ವಾರಿಂಶತಿಗಳಲಿ=೪೪ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ, ಹುತವಹಾಕ್ಷನೊಳು=ಅಗ್ನಿನೇತ್ರಾದ ರುದ್ರದೇವರಲ್ಲಿ, ಸಂಕರ್ಷಣಾಖ್ಯ=ಸಂಕರ್ಷಣ ನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನು, ಇಹನು=ಇರುವನು. ಸಿತಕಾಯ=ಬಿಳಿಪು ಬಣ್ಣವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳ, ಮಾಯಾಪತಿಯು=ವಾಸುದೇವನು, ಹದಿನಾರಧಿಕ ದ್ವಾತ್ತಿಂಶತಿ ವರುಷಗಳಲಿ= ೧೬+೨೨=೪೮ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ, ಆದಿತ್ಯನೊಳು=ಸೂರ್ಯನಲ್ಲಿ, ಇಷ್ಟ=ಇರುತ್ತಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮನುಷ್ಯಾಯುಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ೨೪ ವರ್ಷಗಳು ಅಷ್ಟವಸುಗಳಭಿಮಾನಿಗಳೆನಿಸುವ ಪ್ರಾತಃ ಸವನಕಾಲವೆಂದೆನಿಸುವುದು. ಆ ವಸುದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ ರೂಪೀ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನಿರುವನು. ಅದರ ಮೇಲೆ ೪೪ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಮಾಧ್ಯಾಹ್ನ ಸವನ, ಅದರಭಿಮಾನಿಗಳು ರುದ್ರಗಣ, ಅವರಲ್ಲಿ ಸಂಕರ್ಷಣ ರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸಮಾಡುವನು. ತದನಂತರ ೪೪ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೂ ಸಾಯಂ ಸವನ, ಅದರಭಿಮಾನಿಗಳು ಆದಿತ್ಯಗಣ, ಅವರಲ್ಲಿ ವಾಸುದೇವಮೂರ್ತಿ ವಾಸುಮಾಡುವನು.

ಷೋಡಶೋತ್ತರ ಶತ ವರ್ಷದಲಿ

ಷೋಡಶೋತ್ತರ ಶತ ಸುರೂಪದಿ

ಕ್ರೀಡಿಸುವವಸುರುದ್ರ ಆದಿತ್ಯರೊಳು ಸತಿಸಹಿತ ||

ವ್ರೀಡವಿಲ್ಲದೆ ಭಜಿಪ ಭಕ್ತರ

ಪೀಡಿಸುವದುರಿತೌಘಗಳದೂ

ರೋಡಿಸುತ ಬಳಿಯಲಿ ಬಿಡದೆ ನೆಲಸಿಪ್ಪ ಭಯಹಾರಿ || ೩೬ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಷೋಡಶೋತ್ತರ ಶತವರ್ಷದಲಿ=ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ವರ್ಷಗಳ ಒಟ್ಟು ಸಂಖ್ಯಾ ೧೧೬, ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಷೋಡಶೋತ್ತರ ಶತಸುರೂಪದಿ=೧೧೬ ಉತ್ತಮ ರೂಪಗಳಿಂದ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ವಸು ರುದ್ರ ಆದಿತ್ಯರೊಳು, ವಸುಗಣ, ರುದ್ರಗಣ, ಆದಿತ್ಯಗಣಗಳಲ್ಲಿ, ಸತಿಸಹಿತ=ಹೆಂಡರಿಂದೊಡಗೂಡಿ, ಕ್ರೀಡಿಸುವ= ವಿಹರಿಸುತ್ತಿರುವನು. ವ್ರೀಡವಿಲ್ಲದೆ=ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದೆ, ಭಜಿಪ, ಭಕ್ತರ, ಪೀಡಿಸುವ ದುರಿತೌಘಗಳ=ಭಕ್ತರನ್ನು ಕಷ್ಟಪಡಿಸುವ ದುಃಖಸಮೂಹಗಳನ್ನು ಅಥವಾ ಪಾಪ ಸಂಘಗಳನ್ನು, ದೂರೋಡಿಸುತ, ಭಯಹಾರಿ= ಭಯಪರಿಹಾರಕನಾಗಿ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿ, ಬಿಡದೆ ನೆಲಸಿಪ್ಪ=ವಾಸವಾಗಿರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಸವನಗಳನ್ನು ಆಯುಷ್ಯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಹಂಚುವಾಗ ಮೊದಲು ಸವನ ೨೪ ವರ್ಷಗಳು, ಎರಡನೆಯದು ೪೪ ವರ್ಷಗಳು, ಮೂರನೆಯ ಸವನಕ್ಕೆ ೪೪ ವರ್ಷಗಳೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಒಟ್ಟು ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳಾದವು. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ೧೦೦ ವರ್ಷಗಳಾಯುಷ್ಯವಿರಲು ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೇನೆಂದರೆ, ಛಾಂದೋಗ್ಯಭಾಷ್ಯ ೩ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 'ವಿಷ್ಣುಪೂಜಾರ್ಥ ಯಜ್ಞೋಹ ಮಿತ್ಯುಪಾಸನ ಮಾದರಾತ್|| ಕುರ್ವೀತ ಪುರುಷೋನಿತ್ಯಂ ತಸ್ಯಯತೋಷ್ಠ ಶೋತ್ತರಂ|| ಶತ ಮಾಯುಸ್ತತ್ಸವನತ್ರಯ ಮೀರಿತ ಮುತ್ತಮಂ|| ಚತುರ್ವಿಂಶತ್ತು ಯತ್ಪೂರ್ವಂ ಪ್ರಾತಃ ಸವನ ಮೇವತತ್|| ಪ್ರಾರ್ಥಯಿತ್ಯಾ ವಸೂಸ್ತದ್ಗಂ ಪುರ್ವಾ ಮೃತ್ಯುಮಪಾನುದೇತ್|| ಮಧ್ಯೇ ಚತುಶ್ಚತ್ತಾರಿಂಶತ್ ಮಧ್ಯಮಂ ಸವನಂ ಸ್ಮೃತಂ|| ರುದ್ರಾಣಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥನೇನಾತ್ರ ಪುರ್ವಾ ಮೃತ್ಯುಮಪಾನುದೇತ್|| ತತೋಷ್ಠ ಚತ್ತಾರಿಂಶತ್ತು ತೃತೀಯಂ ಸವನಂ ಸ್ಮೃತಂ|| ಆದಿತ್ಯಾನಾಂ ಪ್ರಾರ್ಥನೇನತದ್ಗಂ ಮೃತ್ಯುಮಪಾನುದೇದಿತಿ ಸರ್ವಯಜ್ಞಿ ಇದರರ್ಥ:- ವಿಷ್ಣು ಪೂಜಾರ್ಥವಾಗಿ ನಾನೇ ಯಜ್ಞಭೂತನು; ಅಂದರೆ ನನ್ನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಯಜ್ಞವು, ಎಂದು ಪುರುಷನು ಪ್ರತಿನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಆಯುಷ್ಯವು (೧೧೬) ನೂರ ಹದಿನಾರು ವರ್ಷಗಳಾಗುವವು. ಈ ಆಯುಷ್ಯ ವರ್ಷಗಳನ್ನೇ ಯಾಗದಲ್ಲಿ ಹೋಮಿಸುವ ಸವನವನ್ನಾಗಿ ಹಂಚಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ೨೪ ವರ್ಷಗಳವರೆವಿಗೂ ಪ್ರಾತಃ ಸವನವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಸವನಕ್ಕೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳು ವಸುಗಣವು. ಆ ವಸುಗಳನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆ ವರ್ಷದವರೆವಿಗೂ ಇರುವ ಅಪಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಅವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನದೇವರು ಪರಿಹರಿಸುವರೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯ. ಅದರಮೇಲೆ ಆಯುಷ್ಯದ ಮಧ್ಯಕಾಲದ ೪೪ ವರ್ಷಗಳು ಮಧ್ಯಮ ಸವನವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಕಾಲಾಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ರುದ್ರಗಣವನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಆ ಕಾಲದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದರ ಮೇಲೆ ೪೪ ವರ್ಷಗಳು ಮೂರನೆಯ ಸವನವೆನಿಸುವುದು. ಆ ಕಾಲದ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ಆದಿತ್ಯಗಣವನ್ನು ಆರಾಧಿಸಿ ಆಕಾಲದ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಎಂದು ಸರ್ವಯಜ್ಞವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದವರಾರಾದರೂ ಇರುವರೆ ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯಾಚಾರವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಐತರೇಯ ಇತರಾ ದೇವಿಯ ಕುಮಾರರಾದ ಮಹಿದಾಸ ನಾಮಕ (ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಇತರಾ ಕುಮಾರನಾದ ಮಹಿದಾಸನೆಂಬ) ಋಷಿಯು ಇಂತಹಾ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳು ಬದುಕಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೀಗೆ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವರು ೧೧೬ ವರ್ಷ ಆಯುಷ್ಯವಂತರಾಗುವರೆಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಇರುವುದು. ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನೇ ದಾಸರಾಯರು ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿ ಈ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಆ ವರ್ಷಗಳಂತರ್ಯಾಮಿ ಭಗವದ್ರೂಪ ಚಿಂತನೆಯ ಫಲವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:- ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ೧೧೬ ರೂಪಗಳಿಂದ ಭಾರ್ಯಾ ಸಮೇತನಾಗಿ ಶ್ರೀ ಹರಿಯು, ವಸು, ರುದ್ರ, ಆದಿತ್ಯರೊಳಗೆ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿರುವನು. ಲಜ್ಜೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯರು ಹೀಗೆ ಭಜಿಸುವರೋ ಅಂತಹಾ ಭಕ್ತರನ್ನು ಪೀಡಿಸುವ ಅಪಮೃತ್ಯು ಮೊದಲಾದ ದುಃಖ ಸಮೂಹಗಳು ಏನಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸುತ್ತ, ಅವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವದಾ ಇದ್ದು, ಭಯಹಾರಕನು, ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು.

ಈ ಮೂರು ಸವನಗಳಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಭಗವದ್ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ:-

ಮೂರಧಿಕ ಎಂಭತ್ತು ಸಹಸ್ರೈ
 ನೂರು ಇಪ್ಪತ್ತೆನಿಪ ರೂಪದಿ
 ತೋರುತಿಪ್ಪ ದಿವಾನಿಶಾಧಿಪರೋಳಗೆ ನಿತ್ಯದಲಿ ||
 ಭಾರತೀ ಪ್ರಾಣರೋಳಗಿದ್ದು ನಿ
 ವಾರಿಸುತ ಭಕ್ತರ ದುರಿತ ಹಿಂ
 ಕಾರ ನಿಧನ ಪ್ರಥಮರೂಪದಿ ಪಿತ್ಯಗಳನೆ ಪೊರೆವ || ೩೭ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೂರಧಿಕ ಎಂಭತ್ತು ಸಹಸ್ರೈನೂರು ಇಪ್ಪತ್ತೆನಿಪ (೮೩೫೨೦) ರೂಪಗಳಿಂದ, ದಿವಾನಿಶಾಧಿಪರೋಳಗೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಧಿಪತಿ ದೇವತೆಗಳೊಳಗೆ, ನಿತ್ಯದಲಿ, ತೋರುತಿಪ್ಪ ಭಾರತೀ ಪ್ರಾಣರೋಳಗೆ=ಭಾರತೀ ದೇವಿ ಪ್ರಾಣದೇವರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ, ಹಿಂಕಾರ, ನಿಧನ, ಪ್ರಥಮ ರೂಪದಿ=ಪ್ರಸ್ತಾವ ರೂಪಗಳಿಂದ ತಚ್ಚಬ್ಬವಾಚ್ಯರಾದ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವ ರೂಪಗಳಿಂದಿದ್ದು, ಭಕ್ತರ, ದುರಿತ, ನಿವಾರಿಸುತ, ಪಿತ್ಯಗಳನೆ, ಪೊರೆವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳಿಗೆ, ವರ್ಷ ಒಂದಕ್ಕೆ ೩೬೦ ಹಗಲಿನಂತೆ ಒಟ್ಟು ಹಗಲು ೧೧೬x೩೬೦=೪೧೭೬೦ ಇದರಂತೆ ರಾತ್ರಿ ೪೧೭೬೦, ಒಟ್ಟು ೮೩೫೨೦ ರೂಪಗಳಿಂದ, ಹಿಂಕಾರ, ನಿಧನ, ಪ್ರಸ್ತಾವ ರೂಪಗಳಿಂದ ತೋರುವನು. ಇದರ ವಿವರ; ಮೊದಲು ಸವನದ ೨೪ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವ ೨೪x೩೬೦=೮೬೪೦ ಹಗಲು, ಅಷ್ಟೇ ರಾತ್ರಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಹಿಂಕಾರನಾಮಕ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು, ಎರಡನೆಯ ಸವನ ೪೪ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವ ಹಗಲು, ೪೪x೩೬೦=೧೫೮೪೦; ರಾತ್ರಿ ೧೫೮೪೦, ಇಷ್ಟು ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ ನಿಧನ ನಾಮಕ ಸಂಕರ್ಷಣನು, ಮೂರನೆಯ ಸವನ ೪೮ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವ ಹಗಲು, ೪೮x೩೬೦=೧೭೨೮೦, ರಾತ್ರಿ ೧೭೨೮೦, ಈ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಥಮರೂಪದಿ ಅಂದರೆ ಪ್ರಥಮಾವತಾರವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ತಾವನಾಮಕ ವಾಸುದೇವ ರೂಪದಿಂದ ಎಂದರ್ಥ. “ನಿಧನ ಹಿಂಕಾರ ಪ್ರಥಮ ರೂಪದಿ” ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಹೇಳಿರುವರು, ಇದರಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಎಂದು ಹೇಗೆ ಅರ್ಥವೆಂದರೆ ಛಾಂದೋಗ್ಯ ಭಾಷ್ಯ ೨ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ಎರಡನೆಯ ಉಪನಿಷದ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರಥಮಾವತಾರ ರೂಪತ್ವಾದ್ವಾಸುದೇವಃ ಪರಃ ಪುರ್ಮಾಃ|| ಪ್ರಸ್ತಾವೋ ನಿಧನಂಚಾಪಿ ಸಂಕರ್ಷಣ ಉದಾಹೃತಃ|| ಸಂಕರ್ಷಣೋಹಿ ಸಂಹರ್ತಾ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ|| ಹಿಂಕಾರ ಇತಿ ಸಂಪ್ರೋಕ್ಷೋ ಹೀತಿ ಸೃಷ್ಟಿರುದೀರ್ಯತೆ’ ಪ್ರಥಮಾವತಾರ ರೂಪವಾದುದರಿಂದ, ಪರಮಪುರುಷನಾದ ವಾಸುದೇವನು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆನಿಸುವನು. ಸಂಕರ್ಷಣನು ಸಂಹಾರ ಕರ್ತನಾದುದರಿಂದ ನಿಧನನೆನಿಸುವನು. ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನನು ಸೃಷ್ಟಿ ಕರ್ತನಾದುದರಿಂದ, ‘ಹಿಂಕರೋತೀತಿ ಹಿಂಕಾರಃ’ ಹಿ ಅಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿ; ಅದನ್ನು ಮಾಡುವವನಾದುದರಿಂದ ಹಿಂಕಾರನೆಂದೆನಿಸುವನು. ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಪ್ರಸ್ತಾವ ಎಂತಲೂ ಹಿಂಕಾರ, ನಿಧನ, ಪ್ರಸ್ತಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರದ್ಯುಮ್ನ, ಸಂಕರ್ಷಣ, ವಾಸುದೇವರೆಂತಲೂ ಅರ್ಥಮಾಡಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು. ಇಂತಹಾ ಮೂರು ರೂಪಗಳಿಂದ ಭಾರತೀ ಪ್ರಾಣದೇವರಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಒಟ್ಟು ೮೩೫೨೦ ರಾತ್ರಿ ಹಗಲುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ವಸು, ರುದ್ರ, ಆದಿತ್ಯರೋಳಗೆ ಇದ್ದು, ಭಕ್ತರಿಗೆ ಬರುವ ದುರಿತಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುತ್ತ, ಅವರ ಪಿತ್ಯಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಇರುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಸರ್ವತ್ರ ಇದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿರುವನೆಂಬ ವಿಷಯವನ್ನು ಸದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಬುದ್ಧಿ ಪೂರ್ವಕ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ
 ಶುದ್ಧ ಊರ್ಣಾಂಬರವ ಪಂಕದೊ
 ಳದ್ಧಿ ತೆಗೆಯಲು ಲೇಪವಾಗುವುದೆ ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು ||
 ಪದ್ಮನಾಭನು ಸರ್ವಜೀವರೊ
 ಳಿದ್ದರೇನು ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂ
 ಬ್ಬನಾಗುವನೇನೊನಿತ್ಯ ಸುಖಾತ್ಮ ಚಿನ್ಮಯನು || ೩೮ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕ=ಬುದ್ಧಿಪೂರ್ವಕವಾಗಿ, ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ, ಶುದ್ಧ, ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ, ಶುದ್ಧವಾದ, ಊರ್ಣಾಂಬರವ=ರೇಷಿಮೆ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಲು, ಪಂಕದೊಳು=ಕೆಸರಿನೊಳಗೆ, ಅದ್ಧಿ ತೆಗೆಯಲು, ಲೇಪವಾಗುವುದೆ=ಕೆಸರು ಆ ಊರ್ಣವಸ್ತ್ರದ ಒಳಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸುವುದೇ; ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪದ್ಮನಾಭನು, ಸರ್ವ ಜೀವರೊಳಿದ್ದರೇನು; ನಿತ್ಯಸುಖಾತ್ಮ=ನಿತ್ಯ ಸುಖಸ್ವರೂಪನೂ, ಚಿನ್ಮಯನು=ಚಿತ್ತರೂಪನೂ ಆದ ಹರಿಯು, ಗುಣತ್ರಯಗಳಿಂದ=ಸತ್ತಾದಿ ಮೂರು ಗುಣಗಳಿಂದ, ಬದ್ಧನಾಗುವನೇನೋ? ಎಂದಿಗೂ ಆಗಲಾರನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪರಮ ಉತ್ತಮವಾದ ಶುದ್ಧ ರೇಷ್ಮೆಯ ವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಸರಿನೊಳಗದ್ದಿದರೂ ಆ ವಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಕೆಸರು ಹೇಗೆ ಹತ್ತದೋ ಹಾಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತ್ರಿಗುಣಬದ್ಧರಾದ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಗುಣಬದ್ಧನಾಗದೆ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವನು. ಚಿದಾನಂದ ಸ್ವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಗುಣಗಳು ಬಂಧಿಸುವವೇ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣವನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಸಕಲದೋಷವಿದೂರ ಶಶಿ ಪಾ
ವಕ ಸಹಸ್ರಾನಂತಸೂರ್ಯ
ಪ್ರಕರ ಸನ್ನಿಭಗಾತ್ರ ಲಕುಮಿಕಳತ್ರ ಸುರಮಿತ್ರ ||
ವಿಖನಸಾಂಡದೊಳಿಪ್ಪ ಬ್ರಹ್ಮಾ
ದ್ಯುಖಿ ಚೇತನಗಣಕೆ ತಾನೆ
ಸಖನೆನಿಸಿಕೊಂಡಕುಟಿಲಾತ್ಮಕ ನಿಪ್ಪನವರಂತೆ || ೩೯ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಸಕಲ ದೋಷವಿದೂರ=ಯಾವ ವಿಧವಾದ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದವನು, ಸಹಸ್ರಾನಂತ= ಕೊನೆಗಾಣದ ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯಾ ಉಳ್ಳ, ಶಶಿ=ಚಂದ್ರನು, ಪಾವಕ= ಅಗ್ನಿಯು, ಸೂರ್ಯ ಇವರುಗಳ, ಪ್ರಕರ=ಸಮೂಹಕ್ಕೆ, ಸನ್ನಿಭ=ಸಮವಾದ ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ, ಗಾತ್ರ=ಶರೀರ ಉಳ್ಳ, ಲಕುಮಿ ಕಳತ್ರ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರೇ ಭಾರ್ಯರಾಗುಳ್ಳ, ಸುರಮಿತ್ರ=ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಿತ್ರನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ವಿಖನ ಸಾಂಡದೊಳ=ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗೆ, ಇಪ್ಪ=ಇರುವ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ=ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ, ಅಖಿಳ ಚೇತನಗಣಕೆ=ಸಮಸ್ತವಾದ ಚೇತನ ಗಣಗಳಿಗೆ, ತಾನೆ, ಅಕುಟಿಲಾತ್ಮಕ=ನಿರ್ವಂಚಕನಾಗಿ, ಸಖನೆನಿಸಿಕೊಂಡು, ಅವರಂತೆ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಚೇತನರಂತೆ, ಇಪ್ಪ=ಇರುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಜನನ ಮರಣ ಮೊದಲಾದ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಇಲ್ಲದವನು. ಅನೇಕ ಸಹಸ್ರ ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯರಂತೆ ಪ್ರಕಾಶಿಸುವ ದೇಹಕಾಂತಿಯುಳ್ಳವನು. ಚಂದ್ರ, ಅಗ್ನಿ, ಸೂರ್ಯ ಹೀಗೆ ಮೂರು ಉಪಮಾನ ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಇದರ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂದರೆ, ದೃಷ್ಟಾಂತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಾಮ್ಯ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ಉಪಮಾನವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅನಂತ ಚಂದ್ರನಂತೆ ಎಂಬ ಉಪಮಾನವು ಆಹ್ಲಾದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಚಂದ್ರನಂತೆ ಆಹ್ಲಾದ ಗುಣವು, ಸೂರ್ಯನಂತೆ ಪ್ರಕಾಶವು, ಪಾಪಗಳನ್ನು ದಹನ ಮಾಡುವ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಂತೆಯೂ, ಇರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮೂರು ಉಪಮಾನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು. ಮಿಗಲಾದ ವಿಶೇಷಣಗಳು ವಿಶದವಾಗಿರುವವು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾಮಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದೊಳಗಿರುವ, ಬ್ರಹ್ಮಾದಿ ಸಕಲ ಚೇತನ ರಾಶಿಗಳಿಗೂ ಸಖನೆಂದೆನಿಸಿ ಕೃತ್ರಿಮವಿಲ್ಲದೆ ಅವರಂತೆ ಅವರಲ್ಲಿರುವನು.

ಶ್ರೀಹರಿಯು ಆಕಾಶದಂತೆ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಸಕಲರಿಗೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಶೋಭಿಸುವನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ದೇಶ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾ
ಕಾಶದೋಪಾದಿಯಲಿ ಚೇತನ
ರಾಶಿಯೊಳು ನೆಲಸಿಪ್ಪನವ್ಯವಧಾನದಲಿ ನಿರುತಾ||
ಶ್ರೀ ಸಹಿತ ಸರ್ವತ್ರ ನಿರವಾ
ಕಾಶ ಕೊಡುವಂದದಲಿ ಕೊಡುತನಿ
ರಾಶೆಯಲಿ ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕ ಶೋಭಿಸುವ ಸುಖದ || ೪೦ ||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ದೇಶಭೇದಗಳಲ್ಲಿ=ಘಟ, ಗಿಂಡಿ ಮೊದಲಾದ ಸ್ಥಳ ಭೇದಗಳಲ್ಲಿ, ಇಷ್ಟ=ಇರುವ, ಆಕಾಶದೋಪಾದಿಯಲಿ, ಚೇತನ ರಾಶಿಯೊಳು=ಜೀವರಾಶಿಯೊಳಗೆ, ನಿರುತ=ಯಾವಾಗಲೂ, ಅವ್ಯವಧಾನದಲಿ= ಘಟಾದಿಗಳು ಹೇಗೆ ಇರುವವೋ ಅದೇ ಆಕಾರವಾಗಿ, ಅವುಗಳ ಸಂದು ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲದೆ, ಆಕಾಶವು ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವುದೋ ಹಾಗೆ ನಿರವಕಾಶನಾಗಿ, ನೆಲಸಿಪ್ಪನು=ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಶ್ರೀ ಸಹಿತ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿದೊಡಗೂಡಿ ಸರ್ವತ್ರ=ಎಲ್ಲಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಆಕಾಶ= ಆಕಾಶವು, ಇರವ=ವಾಸಸ್ಥಾನವನ್ನು, ಕೊಡುವಂದದಲಿ, ಕೊಡುತ=ಪರಮಾತ್ಮನು ಕೊಡುತ, ನಿರಾಶೆಯಲಿ=ಪರರಿಂದ ತಾನು ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕ= ಎಲ್ಲರ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ, ಸುಖದ=ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾ ಶೋಭಿಸುವ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ತಂಬಿಗೆ, ಗಿಂಡಿ, ತಪ್ಪಲೆ, ಮೊದಲಾದವು ಹೇಗೆ ಒಂದೊಂದೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಆಕಾರವಾಗಿರುವವೋ, ಅದೇ ಆಕಾರದಿಂದ ಅದರೊಳಗೆ ನಿರವಕಾಶವಾಗಿ ಆಕಾಶವು ಹೇಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರುವುದೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜೀವರಾಶಿಗಳ ಸ್ವರೂಪದೇಹಗಳು, ಮತ್ತು ಸ್ಥೂಲ ದೇಹಗಳು ನಿರವಕಾಶನಾಗಿ ತುಂಬಿರುವನು. ಮತ್ತು ಆಕಾಶವು ಹೇಗೆ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ವಾಸಮಾಡಲು ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದೋ, ಅಂದರೆ ತಂಬಿಗೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಕಾಶವು ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ನೀರು ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಡುವುದು. ಅದರಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಾನು ಲಕ್ಷ್ಮೀಸಮೇತ ಸರ್ವತ್ರ ತುಂಬಿದ್ದರೂ ತನ್ನೊಳಗೆ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ವಾಸಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಾ ಸರ್ವರಿಗೂ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತ, ಸರ್ವಾಂತರಾತ್ಮಕನಾಗಿ ಸರ್ವತ್ರ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಶೋಭಿಸುವನು.

ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದ್ಯಮರಗಣ ಸಂ
 ಸೇವಿತಾಂಘ್ರಿಸರೋಜ ಈ ಜಡ
 ಜೀವರಾಶಿಗಳೊಳಹೊರಗೆ ನೆಲಸಿದ್ದು ನಿತ್ಯದಲಿ ||
 ಸಾವಕಾಶನು ಎನಿಸಿ ತನ್ನ ಕ
 ಳೇವರದಲಿಂಬಿಟ್ಟು ಸಲಹುವ
 ದೇವ ದೇವಕಿರಮಣ ದಾನವಹರಣ ಜಿತಮರಣ || ೪೧||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಶ್ರೀವಿರಿಂಚಾದಿ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ, ಅಮರಗಣ=ದೇವತಾಗಣದಿಂದ, ಸಂಸೇವಿತಾಂಘ್ರಿಸರೋಜ=ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳ ಶ್ರೀಹರಿಯು, ಈ ಜಡ ಜೀವರಾಶಿಗಳು= ವೃಕ್ಷಗಳು, ಬಳ್ಳಿಗಳು, ಭತ್ತ ಮೊದಲಾದವು ಉತ್ತತ್ತಿಯಾಗುವ ಸಸ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಜಡ ಜೀವರಾಶಿಗಳ, ಒಳ ಹೊರಗೆ, ನಿತ್ಯದಲಿ, ನೆಲಸಿದ್ದು, ಸಾವಕಾಶನು ಎನಿಸಿ=ತನ್ನೊಳಗೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ಕೊಡುವವನೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತನಾಗಿ, ದೇವ=ಸೃಷ್ಟ್ಯಾನ್ವಿತ ಕರ್ತನಾದ, ದೇವಕಿರಮಣ=ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ, ದಾನವ ಹರಣ=ದೈತ್ಯರ ಪ್ರಾಣಹಾರಕನಾದ, ಜಿತಮರಣ=ಜಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮರಣ ಉಳ್ಳ, (ಮರಣ-ವನ್ನು ಜಯಿಸಿದವನೆಂದರೆ ಮರಣವಿಲ್ಲದವನೆಂದರ್ಥ.) ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು, ತನ್ನ ಕಳೇವರದಲ್ಲಿ=ತನ್ನ ದೇಹದೊಳಗೆ, ಇಂಬಿಟ್ಟು= ಚೆನ್ನಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು, (ಜಡಜೀವರಾಶಿಗಳನ್ನು) ಸಲ-ಹುವ=ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜಡಜೀವರು ಅಂದರೆ ಸ್ಥಾವರಾದಿಗಳು ಎಂದರ್ಥ. ಚೇತನ ಜೀವರೆಂತಲೂ, ಜಡಜೀವರೆಂತಲೂ, ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ. ಸ್ವರೂಪ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಇರುವವು. ಮೇಲಿನ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಚೇತನ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದರು. ಹಾಗೆಯೇ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರು, ಬ್ರಹ್ಮ ಮೊದಲಾದ ದೇವತಾಗಣಗಳು, ಇವರಿಂದ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸೇವಿತವಾದ ಪಾದ ಕಮಲಗಳುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ಜಡಜೀವರಾದ ಅಂದರೆ 'ವನಸ್ಪತ್ಯೋಷಧಿಲತಾತ್ಮಕ್ ಸಾರಾವೀರುಧಾದ್ರಮಾಃ' ಎಂಬ ಭಾಗವತ ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ವಾಕ್ಯದಿಂದ ಜಡಜೀವರಲ್ಲಿ ಓ ಪ್ರಕಾರವೆಂದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುವರು. ಬರೇ ಜಡವೆಂದರೆ ಘಟ, ಪರ್ವತ, ನಮ್ಮ ದೇಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳು, ಜಡಜೀವರೆಂದರೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಓ ಪ್ರಕಾರವುಳ್ಳ ಸ್ಥಾವರಗಳು. ವನಸ್ಪತಿ ಅಂದರೆ 'ಫಲಂತಿಯೇ ವಿನಾಪುಷ್ಪೈಸ್ತಾಃ ವದಂತಿ ವನಸ್ಪತೀಃ' ಎಂದು ತೃತೀಯ ಸ್ಕಂಧ ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು, ಅಂದರೆ ಪುಷ್ಪವಿಲ್ಲದೆ ಫಲವಾಗುವ ಹಳಸಿನ ಮರ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ವನಸ್ಪತಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. 'ಫಲಪಾಕಾಂತಾ ಓಷಧಯಃ ವ್ರೀಹ್ಯಾದಯಃ' ಫಲ ಪಾಕವಾದ ಕೂಡಲೇ ಒಣಗಿ ಹೋಗುವ, ಭತ್ತ ಮೊದಲಾದವು ಆಗುವ ಸಸ್ಯಗಳಿಗೆ ಓಷಧಿ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಲತಾ ಅಂದರೆ ಬಳ್ಳಿಗಳು; ತ್ವಕ್ಸಾರ ಅಂದರೆ ಮೇಲೆ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿಯೂ, ಒಳಗೆ ಟೊಳ್ಳಾಗಿರುವ ಬಿದರು ಮೊದಲಾದವು. ವೀರುಧ ಅಂದರೆ ಹೊದರು ಆಗುವ ದರ್ಭೆ ಮೊದಲಾದವು. ತೃಣಜೀವರಾದ ಹುಲ್ಲು ಮೊದಲಾದವು ಇದಕ್ಕೆ ಶೇರಿದುದು. ದ್ರುಮ ಅಂದರೆ ಹುಣಿಸೆ, ಮಾವು ಮೊದಲಾದ ವೃಕ್ಷಗಳು. ಹೀಗೆ ಓ ಪ್ರಕಾರವಾದ ಜಡಜೀವರ ಒಳಹೊರಗೂ ಸಹ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನು ವಾಸವಾಗಿರುವನು. ಅಲ್ಲದೆ ತನಗೆ ದೇಹಭೂತವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ದಿನೇ ದಿನೇ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿ ಅವುಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವನು. ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಜಡ ಜೀವರಿಗೆ ತನ್ನ ಲೋಕದೊಳಗೂ, ಪ್ರಳಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ರಕ್ಷಿಸುವನೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ. ದೇವ ದೇವಕಿರಮಣ, ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.

'ದಿವಾಕ್ರೀಡಾಯಾಂ' ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಿಂದ ದೇವನೆಂದರೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನೆಂದು ಅರ್ಥ. ದೇವಕೀರಮಣ ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಪದಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವರು. ಇದಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕರ್ತರೊಬ್ಬರು ದೇವಕಿ ಪುತ್ರನೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಡಿರುವರು. ದಾಸರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವು ದೇವಕೀ ಪುತ್ರನೆಂದೇ ಇದ್ದುದಾದರೆ ದೇವಕೀ ತನಯ ಅನ್ನಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಛಂದೋ ಭಂಗವಾಗಲಿ ಪ್ರಾಸಹಾನಿಯಾಗಲಿ ಯಾವ ದೋಷವೂ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿರಲು ದೇವಕೀ ರಮಣ ಎಂದು ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿದುದು ಒಂದು ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಂದನ ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ರಮಣ ಎಂಬ ಶಬ್ದವು ಪತಿಗಳಿಗೂ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವದೇ ಹೊರತು ರಮಣನೆಂದು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲ. "ನಂದಯತೀತಿ ನಂದನ" ಆಟಪಾಟಗಳಿಂದಲೂ ತನ್ನ

ಗುಣಗಳಿಂದಲೂ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳನ್ನು ಆನಂದಪಡಿಸುವುದರಿಂದ ನಂದನ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಬಂದಿರುವುದು. ರಮಣನೆಂದರೆ 'ರಮುಕ್ರೀಡಾಯಾಂ' ಕ್ರೀಡಿಸುವುದರಿಂದ, ರಮಣ ಎಂದು ಹೆಸರು. ರಮಯತೀತಿ ರಾಮಃ ಎಂದು ರಾಮಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ರಮಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಸುಖಪಡಿಸುವವನೆಂದು ಏಕೆ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬಾರದೆಂದರೆ, ರಮಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ಯಾರೂ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಲೋಕ ರಮಣನೆಂದು ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಲೋಕ ಪತಿಯೆಂದರ್ಥ. (ಹಸ್ತಿನಾಪುರಕ್ಕೆ ಗಜಪುರವೆಂದು ಹೇಳುವಂತೆ) ರಮಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪತಿ ಪರ್ಯಾಯವಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿ, ಲೋಕಪತಿ ಅನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಲೋಕ ರಮಣ ಅಂದಿರುವರು. ಆನಂದ ಪಡಿಸುವವನೆಂದ ಮಾತ್ರದಿಂದಲೇ ರಮಣನೆಂದರೆ ಮಗನೆಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಲು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಪತಿ ಶಬ್ದವು ಮಗನಿಗೆ ಬರುವುದು. ಭರ್ತಾ ಎಂತಲೂ ಮಗನಿಗೆ ಹೇಳಬಹುದು. ಹೇಗೆಂದರೆ 'ಭರಣಾಧ್ಯರ್ತಾಃ ಪಾಲನಾತ್ಪತಿಃ' ಇವೆರಡು ಪದಗಳು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವವರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಮಗನು ದೊಡ್ಡವನಾದ ಮೇಲೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸುವನು. ಅಂದಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ಪತಿಭರ್ತಾ ಎನ್ನಬೇಕಾಯಿತು. ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಸರಿಹೋದರೂ ಲೋಕ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಪದ ಪ್ರಯೋಗ ಎಂದಿಗೂ ಸಮಂಜಸವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಅಭಾಸವಾಗಿ ಕಾಣುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ರಮಣಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪತಿ ಎಂದೇ ಅರ್ಥ ಮಾಡಬೇಕು. ನಂದನ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥಾತ್ ಪತಿಪರವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದೇ ಆಗಲಿ ರಮಣ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಪುತ್ರ ಪರವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯೆಂದು ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ದೇವಕೀ ರಮಣನೆಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯೆಂದೇ ದಾಸರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವೆಂದು ಊಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ದೇವಕೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಎಲ್ಲಿರುವುದೆಂದರೆ:-

ಭಾಗವತ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಕಂಧ ೮ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ ೨೪ ನೆಯ ಶ್ಲೋಕ, "ಕೃಷ್ಣಾಯ ವಾಸುದೇವಾಯ ದೇವಕೀನಂದನಾಯಚ್ಛಿ ನಂದಗೋಪಕುಮಾರಾಯ ಗೋವಿಂದಾಯ ನಮೋ ನಮಃ" ಎಂಬ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ "ದೇವಕೀನಂದನಾಯ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಜಯಧ್ವಜೀಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ "ದೇವಕೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀತಾನಂದಯಿತುಂ ಶೀಲಮಸ್ಯೇತಿ ದೇವಕೀ ನಂದನಃ" ದೇವಕೀ ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀ; ಆಕೆಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಇವನಲ್ಲಿದ್ದುದರಿಂದ ದೇವಕೀ ನಂದನನೆಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಗೆ ಹೆಸರು ಎಂದು ಹೇಳಿರುವರು. ದೇವಕೀ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪರವಾಗಿ ಅರ್ಥವು ಯಾವ ನಿರ್ವಚನದ ಮೇಲೆ ಆಗುವದೆಂದರೆ; "ದೇವಾನಾಂ ಕಂ ಸುಖಂ ದಾತುಂ ಶೀಲಮಸ್ಯಾ ಅಸ್ತೀತಿ ದೇವಕೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ" ಕಂ ಅಂದರೆ ಸುಖವು; ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯು ಈಕೆಗೆ ಇರುವುದರಿಂದ ದೇವಕೀ ಎಂದು ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯರಿಗೆ ಹೆಸರು. ಅಥವಾ ದೇವವತ್ ಕಂ ಯಸ್ಯಾಃ ಸಾ ದೇವಕೀ ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅರ್ಥಾಂಗಿಯಾದುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ದೇವಿಯರಿಗೆ ದೇವಕೀ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಈ ನಿರ್ವಚನದಿಂದ ದೇವಕೀ ನಂದನ ಅಂದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿ ಎಂದು ಅರ್ಥ ಮಾಡಿರುವರು. ದಾಸರಾಯರು ಇದೇ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ದೇವಕೀರಮಣನೆಂದು ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿರುವರೆಂದು ನಿಶ್ಚಯಿಸ ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬಿಡುವ ಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಹಂಸ ಮಂತ್ರ ಜಪವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಭಜಿಸಿದರೆ ಭಗವದನುಗ್ರಹವಾದೀತೆಂದು ಮೂರು ಪದ್ಯಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಮಾಸ ಒಂದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿದಿವಸದಲಿ

ಶ್ವಾಸಗಳಹವಷ್ಟು ಚತ್ವಾ

ರಿಂಶತಿಸಹಸ್ರಾಧಿಕಾರುಸುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ ||

ಹಂಸನಾಮಕ ಹರಿಯು ಷೋಡಶ

ಈ ಶತಾಬ್ದದಿ ಭಜಿಸಿ ಒಲಿವದ

ಯಾಸಮುದ್ರ ಕುಚೇಲಗೊಲಿದಂದದಲಿ ದಿನದಿನದಿ || ೪೨||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮಾಸ ಒಂದಕ್ಕೆ, ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲಿ=ಒಂದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಪ್ರತಿ ದಿವಸವನ್ನು ಎಣಿಸಿದರೆ ೩೦ ದಿವಸಗಳಾಗುವವು. ಈ ಒಂದು ಮಾಸ ಅಂದರೆ ೩೦ ದಿವಸಗಳಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟಚತ್ವಾರಿಂಶತಿ ಸಹಸ್ರಾಧಿಕ (೪೮೦೦೦) ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟು ಸಹಸ್ರ ಹೆಚ್ಚಾದ, ಆರು ಸುಲಕ್ಷ ಸಂಖ್ಯೆಯಲಿ=ಒಟ್ಟು (೬೪೮೦೦೦) ಆರು ಲಕ್ಷದ ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟು ಸಹಸ್ರ ಸಂಖ್ಯೆ ಉಳ್ಳ, ಶ್ವಾಸಗಳು, ಅಹವು=ಆಗುವವು. ಷೋಡಶ ಈಶತಾಬ್ದದಿ=ಈ ನೂರು ಹದಿನಾರು ವರುಷಗಳಲ್ಲಿ, ಹಂಸ ನಾಮಕ ಹರಿಯು=ತಿಂಗಳು ಒಂದಕ್ಕೆ ೬೪೮೦೦೦ ಶ್ವಾಸಗಳಂತೆ ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳಿಗಾಗುವ ೧೩೯೨ ತಿಂಗಳವರೆವಿಗೂ ಬಿಡುವ ಶ್ವಾಸಗಳನ್ನು ಹಂಸನಾಮಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂತ್ರ ಜಪವೆಂದು ತಿಳಿದು, ದಿನದಿನದಿ=ನಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ, ಭಜಿಸಿ, ದಯಾಸಮುದ್ರ=ಕರುಣಾಸಮುದ್ರನು, ಕುಚೇಲಗೊಲಿದಂದದಲಿ=ಕುಚೇಲ (ಸುಧಾಮ) ನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಒಲಿದಂತೆ, ಒಲಿವ=ಒಲಿವನು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಪ್ರತಿ ದಿವಸದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಬಿಡುವ ಶ್ಲಾಸಗಳು ೨೧೬೦೦, ಈ ಶ್ಲಾಸಜಪಗಳೇ ಪ್ರಾಣದೇವರು ನಮ್ಮೊಳಗಿದ್ದು ಮಾಡಿಸುವ ಹಂಸ ಮಂತ್ರ ಜಪವೆಂದು ಮೊದಲನೆಯ ಮಂಗಳಾಚರಣ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ “ಆರು ಮೂರೆರಡೊಂದು ಸಾವಿರ” ಎಂಬ ಪದ್ಯದಿಂದ ವಿವರಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಹೀಗೆ ದಿನ ಒಂದಕ್ಕೆ ೨೧೬೦೦ ಆದರೆ ಮಾಸ ಒಂದಕ್ಕೆ ೨೧೬೦೦X೩೦=(೬೪೮೦೦೦) ಆರು ಲಕ್ಷದ ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರ ಶ್ಲಾಸಗಳು ಆಗುವವು. ಈ ಪ್ರಕಾರ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ೧೧೬ ವರ್ಷಗಳವರೆವಿಗೂ ನಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ನಾವು ಬಿಡುವ ಶ್ಲಾಸಗಳೆಲ್ಲವೂ ಶ್ರೀಹಂಸನಾಮಕ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಂತ್ರೋಪಾಸನೆಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಭಜಿಸಿದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಕುಚೇಲನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಒಂದು ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿಗೆ ಒಲಿದು ಇಹಪರವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಂತೆ ಇಹಪರದಲ್ಲಿ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವನು.

ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದೊಳಿದ್ದು ವರ್ಷಕೆ
 ಏಳಧಿಕ ಎಪ್ಪತ್ತುಲಕ್ಷದ
 ಮೇಲೆ ಎಪ್ಪತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಶ್ಲಾಸಜಪಗಳನು ||
 ಗಾಳಿದೇವನು ಕರುಣದಲಿ ಈ
 ರೇಳು ಲೋಕದೊಳುಳ್ಳ ಚೇತನ
 ಜಾಲದೊಳು ಮಾಡುವನು ತ್ರಿಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತ ಪರಮಾಪ್ತ || ೪೩||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:-ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದೊಳಿದ್ದು, ವರ್ಷಕೆ=ವರ್ಷ ಒಂದಕ್ಕೆ, ಏಳಧಿಕ ಎಪ್ಪತ್ತು ಲಕ್ಷದ=೭೭ ಲಕ್ಷದ, ಮೇಲೆ ಎಪ್ಪತ್ತಾರು ಸಾವಿರ, (ಒಟ್ಟು ೭೭೭೬೦೦೦) ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷದ ೭೬ ಸಾವಿರದ, ಶ್ಲಾಸಜಪಗಳನು, ಗಾಳಿದೇವನು=ವಾಯು ದೇವರು, ಕರುಣದಲಿ=ಪ್ರತಿ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಕರುಣದಿಂದಲೇ, ಈರೇಳು ಲೋಕದಳುಳ್ಳ=೧೪ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ, ಚೇತನಜಾಲದೊಳು=ಜೀವರ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹದೊಳಗೆ ಇದ್ದು ತ್ರಿಜಗದ್ವ್ಯಾಪ್ತ=ಮೂರು ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ, ಪರಮಾಪ್ತ=ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪರಮ ಆಪ್ತರಾಗಿದ್ದು, ಮಾಡುವರು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಾಯುದೇವರು, ೧೪ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತರಾಗಿ, ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಪರಮ ಆಪ್ತರಾಗಿ, ೧೪ ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸ್ಥೂಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ತಾವು ಯಾವ ವಿಧವಾದ ಪ್ರತಿ ಫಲವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸದೆ, ಭಗವದಾಜ್ಞಾನುಸಾರ, ಭಗವತ್ತೀತಿಗೋಸ್ಕರ, ಜೀವರಲ್ಲಿ ಕರುಣದಿಂದಲೇ ತಿಂಗಳು ಒಂದಕ್ಕೆ ೬೪೮೦೦೦ ಶ್ಲಾಸಗಳಂತೆ ವರ್ಷ ಒಂದಕ್ಕೆ (೬೪೮೦೦೦X೧೨=೭೭೭೬೦೦೦) ಆರು ಲಕ್ಷದ ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟು ಸಾವಿರವನ್ನು ೧೨ರಿಂದ ಗುಣಿಸಿದರೆ, ಆಗುವ, ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷದ ಎಪ್ಪತ್ತಾರುಸಾವಿರವನ್ನು ೧೨ರಿಂದ ಗುಣಿಸಿದರೆ, ಆಗುವ, ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು ಲಕ್ಷದ ಎಪ್ಪತ್ತಾರುಸಾವಿರ ಶ್ಲಾಸ ಜಪಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ವರ್ಷದಲ್ಲಿಯೂ ತಾವು ಮಾಡಿ ಜೀವರಿಂದಲೂ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿರುವರು. ಈ ಶ್ಲಾಸ ಜಪಮಂತ್ರ ಮೊದಲಾದವು ಮಂಗಳಾಚರಣ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ “ಆರು ಮೂರೆರಡೊಂದು ಸಾವಿರ” ಎಂಬ ಪದ್ಯಕ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬರಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ.

ಈರೆರಡು ದೇಹಗಳೊಳಿದ್ದು ಸ
 ಮೀರದೇವನು ಶ್ಲಾಸಜಪ ನಾ
 ನೂರಧಿಕವಾಗಿಪ್ಪ ಎಂಭತ್ತಾರು ಸಹಸ್ರ ||
 ತಾರಚಿಸುವನು ದಿವಸ ಒಂದಕೆ
 ಮೂರುವಿಧ ಜೀವರೊಳಿದ್ದು ಖ
 ರಾರಿ ಕರುಣಾಬಲವಿದೆಂತುಟೋ ಪವನರಾಯನೊಳು || ೪೪||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಮೂರುವಿಧ ಜೀವರೊಳು=ಸಾತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸರೆಂಬ ಮೂರು ವಿಧ ಜೀವರೊಳಿಗೆ, ಇದ್ದು=ಇರುವುದಲ್ಲದೆ, ಆ ಜೀವರ ಈರೆರಡು ದೇಹದೊಳು= ಸ್ವರೂಪ, ಲಿಂಗ, ಅನಿರುದ್ಧ, ಸ್ಥೂಲಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ, ಇದ್ದು, ಸಮೀರದೇವನು=ವಾಯುದೇವರು, ನಾನೂರಧಿಕವಾಗಿಪ್ಪ ಎಂಭತ್ತಾರು ಸಹಸ್ರ=(೮೬೪೦೦) ಎಂಭತ್ತಾರು ಸಾವಿರದ ನಾನೂರು, ಶ್ಲಾಸಜಪ=ಶ್ಲಾಸಜಪಗಳನ್ನು ದಿವಸ ಒಂದಕ್ಕೆ ತಾ, ರಚಿಸುವನು. ಪವನರಾಯನೊಳು=ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ, ಖರಾರಿ=ಖರನೆಂಬ ರಾಕ್ಷಸನನ್ನು ಕೊಂದ ಶ್ರೀರಾಮದೇವರ ಅಂದರೆ ಶ್ರೀಪರಮಾತ್ಮನ, ಕರುಣಾಬಲವಿದೆಂತುಟೋ=ಕರುಣಾಬಲವು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದೆಯೆಂದು ಹೇಳೋಣ! ಅಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಸಂಪೂರ್ಣಾನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರೆಂದರ್ಥ.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ವಾಯುದೇವರು ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ಶ್ಲಾಸಜಪಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸುವುದು ಈ ಸ್ಥೂಲದೇಹದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲ, ಸಾತ್ವಿಕಾದಿ ತ್ರಿವಿಧ ಜೀವರಿಗೂ ಸ್ವರೂಪದೇಹ, ಲಿಂಗದೇಹ, ಅನಿರುದ್ಧದೇಹ, ಸ್ಥೂಲದೇಹವೆಂದು ೪ ಪ್ರಕಾರ ಉಂಟು. ಈ ೪

ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು ಶರೀರ ಒಂದರಲ್ಲಿ ದಿವಸ ಒಂದಕ್ಕೆ ೨೧,೬೦೦ ಶ್ವಾಸಗಳಂತೆ ೪ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿ ದಿನ ಒಂದಕ್ಕೆ ೨೧,೬೦೦X೪=೮೬,೪೦೦. ೮೬ ಸಾವಿರದ ೪ ನೂರು ಆಗುವುವು. ಇಷ್ಟು ಶ್ವಾಸ ಜಪಗಳನ್ನು ತಾನು ಕಲ್ಪಿಸುವರು, ಅಂದಮೇಲೆ ಖರಡ್ವೇಷಿಯಾದ ಶ್ರೀರಾಮನ ಅಂದರೆ ಯಾವ ಪರಮಾತ್ಮನು ರಾಮಾವತಾರಮಾಡಿ ಆಂಜನೇಯನಲ್ಲಿ ಪರಮಾನುಗ್ರಹ ಮಾಡಿದನೋ ಅದೇ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಮೂಲರೂಪದಿಂದ ಮೂಲರೂಪಿಯಾದ ವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣ ಕರುಣಾ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಇಟ್ಟೇ ಇರುವನು. ಆ ಕರುಣಾಬಲವು ಎಷ್ಟಿದೆಯೆಂದು ವರ್ಣಿಸಲು ಯಾರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಅಪಾರವಾದ ಕರುಣಾಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿರುವರೆಂಬ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಸಂಧಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಕರಣವನ್ನೂ ಮುಗಿಸುತ್ತಾ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಖಂಡಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿದವನೆಂದು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ:-

ಶ್ರೀಧರ ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು
ತಾದಯದಿ ವದನದೊಳು ನುಡಿದೋ
ಪಾದಿಯಲಿ ನಾನುಡಿದೆನಲ್ಲದೆ ಕೇಳಿ ಬುಧಜನರು ||
ಸಾಧುಲಿಂಗ ಪ್ರದರ್ಶಕರು ನಿ
ಷೇಧಿಸಿದರೇನಹುದು ಎನ್ನಪ
ರಾಧವೇನಿದರೊಳಗೆ ಪೇಳ್ವದು ತಿಳಿದು ಕೋವಿದರು || ೪೫||

ಪದ್ಯಾರ್ಥ:- ಶ್ರೀಧರ=ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರನು ವಕ್ರಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿದ, ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲನು, ತಾ=ತಾನು, ದಯದಿ=ಕರುಣದಿಂದ, ವದನದೊಳು=ನನ್ನ ಬಾಯಿಯೊಳಗಿದ್ದು, ನುಡಿದೋಪಾಯದಲಿ=ನುಡಿಸಿದಂತೆ, ನಾ=ನಾನು ನುಡಿದೆನು, ಅಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಯಾವದೋ ಹೇಳಿದವನಲ್ಲ, ಬುಧಜನರು=ಜ್ಞಾನಿಜನರು, ಕೇಳಿ=ತಿಳಿಯಿರಿ, ಸಾಧುಲಿಂಗ ಪ್ರದರ್ಶಕರು=ಸಾಧುಗಳಂತೆ ವೇಷಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿರುವವರು, ನಿಷೇಧಿಸಿದರೆ=ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂದು ದೂಷಿಸಿದರೆ, ಏನಹುದು=ಏನಾದೀತು, ಇದರೊಳಗೆ, ಎನ್ನ ಅಪರಾಧವೇನು? ಕೋವಿದರು=ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿದುಪೇಳ್ವದು.

ತಾತ್ಪರ್ಯ:- ಜಗನ್ನಾಥವಿಟ್ಟಲಾಂಕಿತ ಶ್ರೀಧರನು, ನನ್ನ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಇದ್ದು ನುಡಿಸಿದಂತೆ ನಾನು ಹೇಳಿರುವೆನೇ ಹೊರತು ನನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾವದೂ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ, ಇದನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಗಳು ತಿಳಿದಿರಲಿ! ಸಜ್ಜನರಂತೆಯೂ, ತಪಸ್ವಿಗಳಂತೆಯೂ, ವೇಷಧಾರಿಗಳಾದ ಕೆಲವರು ಅಂದರೆ ಅಂತಃ ಶುದ್ಧಿ ಇಲ್ಲದವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ದೂಷಿಸುವರು, ಅದರಿಂದ ಕುಂದಾದುದೇನು! ಇದರಲ್ಲಿ ನನ್ನಪರಾಧವೇನು? ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಇದನ್ನು ಯೋಚಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಎಂದು ದಾಸರಾಯರು ಈ ಗ್ರಂಥಕರ್ತೃತ್ವ ಶಕ್ತಿಯು ತಮ್ಮಂತರ್ಯಾಮಿ ಭಗವಂತನೇ ಹೊರತು, ತಮ್ಮಧಿಕಾರವು ಇದರಲ್ಲಿ ಲೇಶಮಾತ್ರವೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿರುವರು.

ನಾಡೀಪ್ರಕರಣ ಸಂಧಿ ಎಂಬ ೧೨ನೆಯ ಸಂಧಿಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು ಮುಗಿದುದು

|| ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||